

**TAG NATUR-
VEJLEDEREN MED
I TASKEN OG OPLEV
18 SMUKKE OG
SPÆNDENDE
STEDER**

TURER

18 VANDRETURE I VEJLE ÅDAL OG LANGS VEJLE FJORD

Vejle Kommune og Bestyrelsen for Vejle Ådal & Fjord inviterer dig med på 18 særlige ture gennem det storslåede natur- og kulturlandskab i Vejle Ådal og langs Vejle Fjord. Her får du mulighed for at opleve områdets smukkeste landskaber, og samtidig have din helt egen naturvejleder med i tasken. Publikationen er skabt i samarbejde mellem kommune og bestyrelse og bygger videre på en stærk tradition for at formidle naturoplevelser til både lokale vejlesere og besøgende udefra.

VEJLE ÅDAL & FJORD

Vejle Ådal og Fjord er et landskab formet af tid, vand og mennesker gennem tusinder af år. Her møder du dybe ådale, stejle skræntskove, åbne overdrev og vidtrækkende heder. Området rummer et væld af gå-, vandre- og cykelruter, der inviterer til et aktivt udeliv. Lige fra Egtvedpigens bronzealder over vikingetiden og jernalderen - til middelalderen og vores egen nutid, tilbyder ådalen oplevelser, der har rod i mere end 4000 års kulturhistorie. Ruterne fører dig gennem varieret natur med en meget høj biodiversitet.

Uanset om du søger stilhed og eftertanke, eller du foretrækker et aktivt udeliv i fællesskab med andre, giver naturen her plads til det hele. Forskningen er klar: Udeliv er sundt for både krop og sjæl. Samtidig er ådalen og fjorden et levende område, hvor lokale foreninger og erhvervsdrivende spiller en central rolle. Deres initiativer og samarbejde skaber samspil mellem by og natur, hvor aktiviteter, oplevelser og mødesteder styrker

både fællesskabet og naturforståelsen, hvilket gør området til et sted, hvor naturen udgør en integreret del af hverdagslivet.

STRATEGI FOR NATUR OG FRILUFTSLIV

Vejle Kommunes ambitioner for vores fælles natur og friluftsliv er tårnhøje. Vi vil være en af landets bedste udelivskommuner. Det kræver natur med gode vilkår for både dyr og planter - og for os mennesker. Med afsæt i diverse strategier og planer, arbejder Vejle Kommune målrettet på at skabe gode rammer for et mangfoldigt udeliv, der kan rumme borgernes forskellige ønsker og behov. Bestyrelsen for Vejle Ådal & Fjord arbejder for at udvikle et unikt erhvervs-, turisme-, kultur-, natur-, og oplevelsesområde omkring Vejle Ådal og Vejle Fjord. Samarbejdet omkring nærværende publikation skal gøre det endnu lettere at opleve, forstå og værdsætte den fantastiske natur, vi er omgivet af.

NATUREN ER ALTID ÅBEN

I 2015 udgav Vejle Kommune, i samarbejde med Vejle Amts Folkeblad, artikelsamlingen "22 ture", som blev en stor succes. Dengang blev materialet omdelt som indstik i avisen og senere delt ud på biblioteker, Økolariet og rundt omkring i naturen. Med nærværende samling bygger vi videre på den tradition og giver nye og gamle naturelskere et opdateret og inspirerende indblik i det bedste Vejle Ådal og Fjord har at byde på. Vi håber, at du får lyst til at pakke tasken, snøre skoene og gå på opdagelse. En stor tak til turvejlederne for deres viden og engagement, og til VAF's journalister og fotografer for alle fortællingerne, der binder turene sammen.

Naturen er altid åben! God tur, og vi ses derude!

JENS EJNER CHRISTENSEN
Borgmester, Vejle Kommune

LARS FELDSKOU
Formand, Bestyrelsen for Vejle Ådal & Fjord

INDHOLD

■ **VANDET**

Hvidbjerg Klit og Strand	6
Rands Fjord	8
Holtser Hage	10
Tirsbæk Strand	12

■ **SKOVEN**

Jelling Skov	16
Gødning Skov	18
Store Grundet Sundhedsskov	20
Munkebjergskoven	22
Engelsholm Sønderskov	24

■ **DET ÅBNE LAND**

Randbøl Hede	28
Runkenbjerg	30
Frederikshåb Plantage	32
Haraldskær	34

■ **KULTURLANDSKABET**

Vejle Midtby	38
Engelsholm Slot	40
Grejsdalen	42
Mølholm Ådal	44
Hjortedalen	46

VANDDET

Foto: Mads Fjeldsø

HVIDBJERGS STORE KLIT KOMMER FRA OSLO

Hvidbjerg Klit og Strand er et vidnesbyrd om, at natur tager tid – faktisk blev Store Klit dannet for svimlende 22 millioner år siden.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Man kan godt blive lidt svimmel, når man står på toppen af Store Klit i Hvidbjerg.

Ikke kun på grund af højden, da toppen af klinten ligger 34 meter over fjorden, som denne dag ligger blikstille for foden af den hvide klit.

Men også fordi det er svært at forstå, at det stykke natur og geologi, vi har plantet fødderne i, blev dannet for ikke mindre end 22 millioner år siden.

Klinten er oprindeligt en del af en række odder - halvøer - med bagvedliggende laguner, sydøst for et stort delta, der lå, hvor Billund ligger i dag.

Det er en af disse odder, som adskilte lagunen fra havet, der er blottet ved Hvidbjerg, og det gør Hvidbjerg Klit til et enestående fænomen geologisk set.

DET MINDER OM SKAGEN

De nederste 22 meter er skabt på denne måde, og Store Klit er første stop og hovedattraktionen på denne vandring, der begynder på parkeringspladsen ved Fædrift.

Vi er taget herud for at blive klogere på det markante fænomen på den jyske østkyst, og er der én, der kender Vejle Fjord og dens kystlinje, er det Vejles erfarne naturvejleder Steen Hedrup.

Det spændende ved denne tur er, at dele af området minder om Skagen og klitområder-

HVIDBJERG KLIT OG STRAND

Turen er knap tre kilometer lang. Terrænet er kuperet, og turen er ikke velegnet for klap- og barnevogne.

Parkering: Den store p-plads ved Fædrift 16, 7080 Børkop.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

Fotos: Mads Fjeldsø

ne ved Råbjerg Mile. Samtidig har der også været en kunstnerkoloni herude, så også på den måde, minder Hvidbjerg om Skagen, indleder Steen Hedrup de godt to timers vandring på og omkring den kendte klit.

INDEHOLDER GLIMMERSAND

Han sætter en hånd ned i det hvide sand og løfter en håndfuld op for at vise, at det fine lyse sand rummer glimmersand, helt små glasagtige lyse og mørke sandkorn, som glimter i solskinet.

Der burde ligge moræne, der er en blanding af ler, sand, grus og ler, her, men det er skyllet af. Disse sandknolde ser vi flere steder langs fjorden, blandt andet ved Brejning. Men det her er den største, tydeligste og den eneste, der virkelig har sand på toppen, og sandet blæser ikke væk, fordi der er læ herude, fortæller naturvejlederen.

Vi bevæger os ned ad klitten, og omtrent halvvejs går det lyse sand over i en mørkere nuance, og det er tydeligt at se, at blæsten har blotlagt en række sandlag på det mest stejle stykke.

KOMMET HERTIL FRA OSLO

Hvert lag vidner om en voldsom storm, hvor store sandaflejringer har fundet sted. De øverste 12 meter af klitten er aflejringer fra seneste istid, og det er lykkedes at kortlægge, hvor materialerne i klitten stammer fra.

De stammer fra Oslo-området og det, der betegnes som Oslofeltet, hvor der er bestemte bjergarter, og som er kendt for sine rombe- eller lavabjergarter (lavabjergart med lyse rombe- eller linseformede strøknør i, red.). Det er nedbrydningen af materialer herfra, der er skyllet og blæst hertil, fortæller Steen Hedrup, som også afslører, at der er fundet en del fossiler i klitten, blandt andet forstenede hjattænder.

ET HELT SPISEKAMMER

Vi går ned på den stenede strand neden for klitten, hvor naturvejlederen tager noget

rørhindetang, der ligger i vandkanten, op i hånden. Han vil så gerne have, at vi byboere får øjnene op for det spisekammer, som fjorden tilbyder.

Du kan sikkert godt lide sushi og køber grøn tang til det. Men du kan lige så godt bruge rørhindetang, hvis du bare skyller det i vand først. Der er ikke så meget smag i tangplanter, men de er gode, fordi de indeholder mange vitaminer og mineraler, og her på stranden findes der ikke tang, som er giftig at spise, fortæller naturvejlederen og peger på noget blæretang.

TRAGT FOR FUGLE OG FISK

De yderste to-tre centimeter af tangen er god i salatskålen, og det samme er tilfældet med topskuddene af den strandarve, der vokser her på stranden. Den både dufter og smager som agurk og kan fås uden at svinge dankortet.

Vores madkultur er i dag mere baseret på det, der kommer fra en gris, end det, vi kan få fra havet og fik indtil for cirka 75 år siden. Især ved kystbyerne, hvor der blev landet frisk fisk hver dag, men nu eksporterer vi 90 procent af det, vi fanger, og det er synd. Der bliver heller ikke fanget så meget i dag, fordi vores vand har det ad helvede til, siger naturvejlederen og spejder ud over den fjord, han beskriver som en tragt.

De trækkende fisk bruger tragten her i fjorden og går i stimer ind langs nordkysten og vender inde i havnen for at trække ud igen. Det er både sild, tobis, brisling og makrel, og de bliver alle fulgt af de store dyr som sæler og marsvin. Det giver liv i vandet og er med til at fjerne næringsstoffer, forklarer Steen Hedrup.

OASER FOR FUGLELIV

I de kommende måneder bliver det muligt at se gåsefugle, der er på træk. Her fungerer både Vejle og Randers fjorde som ledelinjer, som fuglene følger, når de flyver over mod Vestkysten.

Vi skal også vestover og er nået hen mod Fladstranden, som vi forlader for at gå op langs sommerhuskvartererne ad Pytvej.

Selvom her er haver og hække, er vejene og de beboede områder her i Hvidbjerg også oaser for det rige fugleliv, der eksisterer herude og især kan høres i foråret og den tidlige sommer.

Bælter af træer og buske beskriver naturvejlederen som små oaser, hvor fugle har gode muligheder for at skjule sig, bygge rede og finde føde.

Det er rigtig gode vilkår for fugleliv, og lige nu kan jeg høre gærdesmutten, spætten og duerne. Det gode er, at ynglesæsonen er forbi, når først det store rykind af sommergæster sætter ind herude, fortæller Steen Hedrup, da vi forlader Hvidbjergvej og går ind ad den blinde Lyngbakkevej.

GODT MED BLANDET SKOV

Vejen ender i en sti, der går ind gennem en skov, som er blevet plantet for år tilbage og også rummer en kvalitet.

Det er dejligt med sådan en blandet skov her. Det er uhyre vigtigt at have sådan et åndehul, hvor naturen kan være fri i modsætning til haverne herude. Her har du både lind, hassel, kirsebær, bøg og eg, og de mange træer får besøg af insekter, som tiltrækker småfugle, der får sig et måltid mad til sig selv og ungerne, siger Steen Hedrup, mens vi passerer et gammelt og delvist nedbrudt jorddige, hvor de gamle, oprindelige træer vokser.

Stien ender tilbage ved den store parkeringsplads ved Fædrift, hvor turen tog sin begyndelse.

VI FIK SAND MELLEMLÆRNE I AUGUST 2025.

RANDS FJORD

Fotos: Mads Fjeldsø

RANDS FJORD

Vandreturen er cirka fem kilometer lang og går gennem skov, krat og overdrev. Terrænet er ujævnt, så man skal være godt gående.

Parkering: Syd for landsbyen Brøndsted - på hjørnet af Hørrevej og Brøndsted Fælled.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

HER ÅBNES DØREN IND TIL EVENTYRET

Rands Fjord var oprindeligt en fjord lige som Vejle Fjord, men midt i 1800-tallet blev den inddæmmede. Projektet mislykkedes, men der kom noget godt af det.

Af JØRGEN FLINDT | jofli@vafo.dk

Bøgetræet og egetræet er gået i gang med verdens langsomste brydekamp. Eller er det elskov? De står op og ned ad hinanden, og grenene og stammerne fletter sammen.

Det tyder på, at egetræet vinder, og det er faktisk ret specielt, at den gør det. Normalt vil bøgetræet, med dens tætte krone, have alle fordele for at vinde den kamp, men åbenbart ikke her, siger Lars Bo Nielsen, der er naturvejleder ved Vejle Kommune.

Vi er ved Rands Fjord. Men ikke helt nede ved fjorden. Her er vandrestier, som fører os rundt på nordsiden af fjorden. Og alt her er fredet.

Hvis man vil nyde synet af søen, er der klart bedre muligheder for det på sydsiden, altså Fredericia-siden, men her på nordsiden venter der stadig en helt speciel oplevelse. Det er en mosaik af et smålandskab med overdrev, gammel skov, ellesumpe og så videre. Det er nærmest som at træde ind i Narnias skab, siger Lars Bo Nielsen - med henvisning til de eventyrlige børnebøger om landet Narnia, der gemmer sig bag en dør i et klædeskab.

DE SPECIELLE FUGLE OG TRÆER

Inde i skoven ved parkeringspladsen er spætmejsen i gang med at fortælle omverdenen, at den er til stede. Den er bestemt ikke alene, for Rands Fjord er en rigtig god fuglelokalitet.

210 forskellige slags fugle har deres gang ved fjorden, deriblandt nattergalen, isfuglen og kongen over dem alle, havørnen. Dem får vi nu ikke at se på turen, men mindre kan også gøre det.

Ved at kigge ned i stedet kan vi se en lille frø hoppe over den gamle sti lige foran os.

Vi er langt fra storbyens jag herude. Man er kun gået få skridt ind i skoven, og verdens støj er helt væk. Herinde hersker skovens lyde. Nogle store egetræer står langs den ene side af den gamle hulvej.

Man føler sig lidt lille herinde blandt de store træer, siger fotografen, og Lars Bo Nielsen nikker:

Her får træerne lov til at blive gamle og komme i forfald. Og træer, der er i forfald, er det rene gulf for arterne. Prøv at se bare det gamle egetræ. Der bor sikkert flagermus inde i hullerne deroppe, og man kan se nedbrydningssvampene er begyndt deres arbejde. Det betyder, at træet bliver mere frønnet og råddent. Det kan mange arter af insekter, bænkebidere og så videre rigtig godt lide, og disse giver føde til næste skridt i fødekæden, siger han.

EGENTLIGT EN MISLYKKET PROCES

Egentligt er naturen ved Rands Fjord skabt ved et stort menneskeligt projekt, der blev sat i gang. Og aldrig blev fuldført.

Rands Fjord var egentligt en fjord lig Vejle Fjord, men den blev i midten af 1800-tallet inddæmmet. Tanken var, at fjorden skulle drænes og blive til landbrugsland. Det skete dog aldrig, men inddæmningen betød, at søen til gengæld skiftede fra saltvand til ferskvand.

Fjorden blev til en sø. 140 hektar stor. Områdets største sø.

Det er der faktisk kommet noget rigtig godt ud af. En mislykket proces er blevet til masser af liv, siger Lars Bo Nielsen.

ELLEFOLK OG EFTERÅRS FARVER

Her hvor vi går, er området for længst blevet fredet. Det betyder, at de landskabelige og naturhistoriske værdier er beskyttet, og det fornemmer man tydeligt, når man går i området.

Det er som at træde 50-60 år tilbage i tid. Prøv at se læhegnene derhenne. De er vokset helt op, hvilket er til stor gavn for rigtig mange arter af dyr og planter. Og kigger man derhen, er der en ellesump. Det er lige sådan et sted, ellefolket ville holde til og kvinderne med deres hule rygge og forførende front ville lokke mænd til og gøre dem sindssyge, siger Lars Bo Nielsen.

Det ser nu rimeligt fredelig ud denne formiddag. Grønt og meget frodigt.

Det er rigtig smukt nu her, og når efteråret kommer med alle dens farver, så bliver det endnu smukkere, lover Lars Bo Nielsen.

Vi går hen til et punkt, hvor der udsigt over søen. Det er det nærmeste, vi kommer det blanke vand. Sådan er det inde i Narnias klædeskab. Herinde er dyr, planter og magiske væsner de vigtigste. Men vi andre må gerne komme ind og hilse på.

VI GIK TUR VED RANDS FJORD I SEPTEMBER 2025.

DER ER STADIG LIV I VEJLE FJORD

Holtser Hage kan godt kaldes Vejle Fjords svar på Grenen ved Skagen, for spidsen flytter sig med vinden og strømmen.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Vejle Fjord har det skidt og er i ubalance. Der er for mange alger i vandet, fiskene er få, bunden er mange steder dækket af et tykt lag mudder og det vigtige ålegræs er reduceret markant.

Jo, medierne har haft mange historier om den døde fjord - den er endda blevet "be-gravet" ved en happening.

Men går man tur med Vejle Kommunes mangeårige naturvejleder Steen Hedrup, som nu er gået på pension, stiger humøret adskillige grader.

For hans melding er, at der er liv i Vejle Fjord. Faktisk masser af liv.

- Når folk siger, at fjorden er død, er det bunden, som vi har massakreret, fordi der er for mange næringsstoffer i fjorden. Men der er masser af fisk i fjorden. Se bare på den stribe af måger, der ligger ude i vandet lige nu. De ligger og venter på næste stime af fisk, fortæller Steen Hedrup.

- Forleden talte vi 750 skarver, 100 måger og 13 alke, der alle lå og fiskede ud for Brejning Havn. Når de er der i det antal, er det fordi, der er noget at spise. Så er der fisk i vandet, tilføjer han.

HER ER STIMEVIS AF FISK

Han oplever, at massevis af stimer går ind i Vejle Fjord. Det er lige fra tobis og sild til makrel, mens ansjos og brisling også er ganske tæt på.

Vi har netop forladt parkeringspladsen i skoven oven for Holtser Hage. Turen går ad stien ind gennem et lille stykke skov, indtil vi går ned ad en flad trætrappe og står på den sandede strand, hvor tang fylder godt op på landjorden.

Og netop savtang, blæretang og carrageen-tang er noget af det, fjorden gerne skulle få mere af, for det er vigtigt for livet i fjorden.

- Når du kigger ud på tangen i vandet, vil du ofte se, at der sker noget. Her er masser af smådyr som rejer og småfisk, der flygter i skjul, når du nærmer dig. Vi er så kedde af en fjordbund, der er flad som en pandekage og kun i to dimensioner, for der er smådyrene synlige for alle og et let bytte. Derfor er det så vigtigt med tang, græs og sten og en fjordbund i tre dimensioner i stedet for den kedelige sand- og mudderbund, for det skaber en fjord med liv, fortæller Steen Hedrup.

Han peger ud på tangen og livet på det lave vand og konstaterer, at tangbæltet gennem en årrække bliver stadigt smallere ud i vandet. Det skyldes, at sigtbarheden i fjorden er blevet ringere på grund af alger og næringsstoffer.

SKAL KUNNE GEMME SIG

Vejle Kommune har i skrivende stund etableret fem stenrev i fjorden og den ene ligger ud for Holtser Hage og Andkær Vig, hvilket er markeret med en gul bøjle.

- Vi vil gerne have noget, der fjerner nogle af de mange krabber, der æder alting. Her er torskefisk som sej og torsk nyttige, men de

vil ikke være på sandbund. Det er fisk, der vil have noget at gemme sig i, og derfor har vi lavet fem stenrev, fortæller turguiden.

Vi fortsætter hen ad stranden og må træde over en brandmand i størrelse XL, der er skyllet op på sandet.

Hvorfor den er blevet så stor, har dog ikke noget med fjordens tilstand at gøre.

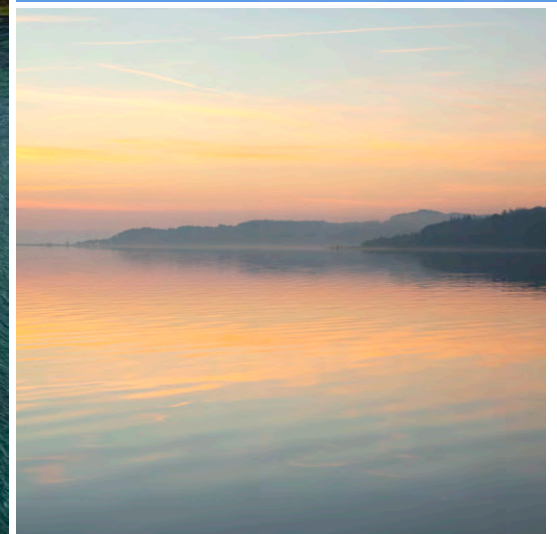
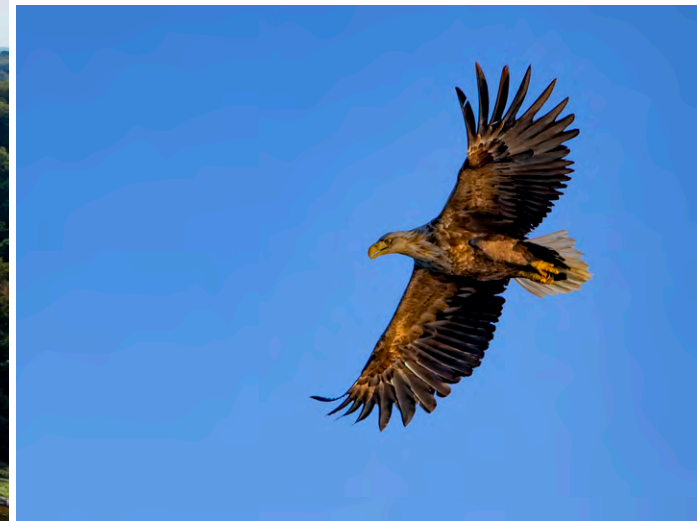
- Brandmanden er siden marts vokset fra stadiet som polyp, hvor den sad på en sten i måske Kattegat og blot var en halv centimeter stor. Siden hoppede den ud i vandet og begyndte at æde små organismer i vandet. Først alger, og siden vandlopper. Den har en lille krog, den sætter fast på byttedyret, der lammes og med dens fimrehår fører den byttet ind i midten, hvor brandmandens mund sidder, fortæller naturvejlederen, som også kan en masse spændende historier om de forskellige muslinger, han finder på stranden denne eftermiddag.

Vi bevæger os videre hen ad stranden, hvor skovkanten kommer tættere på vandet. Her bliver rodnettet synligt, hvor vandet har skyllet ind mod skrænten og har blotlagt træernes fæste.

TANG LETTER STENENE

Her er sandet gemt under et bredt lag af sten, og naturvejlederen stiller et spørgsmål, han selv har svaret på.

- Når der ligger så mange sten lige her, er det på grund af tangen. Der har siddet tang fast på samtlige af de sten, der ligger her.

Fotos: Mads Fjeldsø

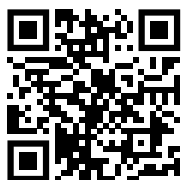

HOLTSEER HAGE

Turen er cirka 1,5 kilometer lang.

Ruten er kun let kuperet, men hunde, klapvogne og lignende bør ikke tages med.

Parkering: Parkeringspladsen, Skovly 121, 7080 Børkop

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

Tangen giver stenene opdrift, og så bliver de skyllet op her, forklarer Steen Hedrup.

Vi er efterhånden nået ud til Holtser Hage, der går som en spids ud i fjorden. På det trekantede jordstykke blomstrer hybenrosen, og det er en invasiv art, der helst ikke må brede sig. Derfor har kommunen tidligere sat får på det indhegnede areal, og det har bremset udbredelsen.

SPIDSEN FORANDRER SIG

- Spidsen her på Holtser Hage ændrer sig hen over året, præcist som det er tilfældet med Grenen oppe ved Skagen. Det kommer helt an på, hvor vinden og strømmen fremherskende, fortæller guiden, som ofte ser marsvin, når han går på stranden herude.

Denne gang er det dog flydende måger ved noget tang, der ligger et stykke ude i fjorden, og som fanger Steen Hedrups opmærksomhed.

- Når der er måger, er der med garanti også muslinger i tangen, konstaterer han, mens vi forlader strandarealet og går op ad vejen og ind mod de tre shelters, der ligger ovenfor turens udgangspunkt, den store parkeringsplads.

FUGLE PÅ FJORDEN

Her fra shelter- og bålplads er der en fin udsigt ind over fjorden, som trods sin øst-vestlige-placering tiltrækker et stort antal fugle, der normalt trækker mod syd eller nord afhængig af årstid.

- Fjorden er en ledelinje for fuglene og den ligger i læ for skoven. Her kommer mange andefugle og skarver, som tager fjorden frem og tilbage, og i september og oktober kommer gåsetrækket, hvor det vi kan se, hvordan de følger fjorden, fortæller Steen Hedrup - som også oplever, at havørnene fra Kongens Kær og vandrefalken inde fra Vejle Havn benytter fjorden som et frugtbart fødekammer.

VI GIK TUR VED HOLTSEER HAGE I AUGUST 2023.

"Spidsen her på Holtser Hage ændrer sig hen over året," fortæller Steen Hedrup.
Foto: Mette Mørk

Fotos: Mads Fjeldsø

TIRSBÆK STRAND

DET STORLADNE GODS ER GUF FOR NATUREN

Tirsbæk Strand rimer smukt på Tirsbæk Gods. For kulturlandskabet på nordsiden af Vejle er gammeldags og storladent, og det kan naturen godt lide.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Tirsbæk er kendt for især to ting: Den velbesøgte badestrand og det røde gods tæt derpå.

Men naturen spiller også en rolle i fortællingen om Tirsbæk, og godset har indflydelse på selvsamme natur.

Det fortæller naturvejleder Steen Hedrup, som tager os med på stranden og i skoven omkring Tirsbæk Gods.

- Det er en gammel type af kulturlandskab, vi bevæger os rundt i. Det er storladent, og det kan naturen godt lide. Jo mere natur af samme type, jo mere udviklet bliver det. Naturen kræver en masse plads, og det får det ved et gods som Tirsbæk. Fordobler du arealet, giver det fire gange så meget natur, fortæller naturvejlederen om de store skove og arealer, der historisk set hører til godset.

TIRSBÆK HAVDE EN HAVN

Vi begynder vandreturen ved Tirsbæk Strand, hvor godsets tilstedeværelse også har sat spor.

Det er ikke til at se i dag, men forløberen til Tirsbæks nuværende badebro fungerede som havn til Tirsbæk Gods.

Ved godset lå der tidligere et teglværk, og stenene blev sejlet ud fra Tirsbæk gennem mange år. Det fortæller godsejer Hans Henrik Algreen-Ussing, som vi render ind i lidt senere på turen.

- Stranden her er ikke bare en badestrand eller en død strand. Her er masser af liv i den tang, der skylles op på stranden, og i de køkkenmøddinger, der er fundet i området, kan man se på efterladenskaberne, at mennesker har levet af muslinger. Muslingerne har været en god og nærende kost, når ikke der var vildsvin på bordet, fortæller naturvejlederen.

De gamle køkkenmøddinger ved Tirsbæk er dog skyllet i havet gennem årene.

- Når du fjerner de sten, der er med til at dulme bølgerne, æder fjorden sig ind i landskabet. Du har haft stenfiskere, der har hentet sten til molebyggeri, og der er skrabet muslinger på bunden, hvor sten er taget med. Og ålegræsset er også væk i dag, fortæller Steen Hedrup.

Som modvægt til den udvikling har Vejle Kommune etableret fem stenrev, og det ene ligger ud for Tirsbæk Strand.

SPREDER FRØ FRA VILD LØG

Vi forlader stranden og går hen over det indhegnede engområde, hvor en rørspurv sidder i et siv, der svajer voldsomt i vinden. Her langs stien står et stort antal vild løg.

- Vild løg kan spises, men de er stærke, lidt for stærke til salatskålen, men bedre at knuse og bruge dem i en ret, bemærker naturmanden, som har for vane at sprede frøene fra den lilla blomst i området.

- Jeg vil tro, at jeg er årsagen til, at mange af vildløgene står her i dag, fortæller Steen Hedrup, der gennem årene har stået for mindst 50 naturvandring ved Tirsbæk.

Vi bevæger os ind i skoven og tager turen ad en gammel allé, der fører op til godsets have. Lindetræer er sat langs vejen, som i dag har forvandlet sig til en skovvej.

- Lindetræerne her er stynet og markerer, at her går en gammel vej. Det er godt gammelt klassisk træ, som har et bastlag

inde under den tykke bark. Man har brugt basten til at lave tovværk, og træet er så hårdt, at det blevet brugt som trækul. Derfor har lindetræet været vigtigt at have, og trækul lavet af lind er noget af det fineste at tegne med, fortæller Steen Hedrup.

Mange af alléens lindetræer er hule i dag, og flere er gået til. Men de fungerer som vigtige levesteder for blandt andet flagermus.

Vi forlader den tilvoksede allé og fortsætter ad en nyere vej op i skoven.

DEN PRIVATE SKOV ER FREDELIG

- Skoven her er dejlig blandet. Her er både bøg, eg, birketræer, ask og ahorn, som et tegn på, at skoven har fået lov at passe sig selv. Men det er også en privat skov, og det påvirker også naturen. Vi må færdes på stierne, men vi må ikke gå to-tre meter ind i skoven som i de kommunale skove. Det bevirker, at du har en mere fredelig skov, og det har dyrene vænnet sig til, fortæller naturvejlederen.

Helt fredelig er den nu ikke, for godsejeren bruger blandt andet vejene til Land Rover-kørsel for kursister, som en del af godsets drift. Det ser Steen Hedrup dog ikke som et problem for skovens dyr.

- Den kørsel er dog ikke så slem som én person, der går i skoven med en hund, der ikke er i snor. Det er en langt større trussel end kørsel med Land Rover, konstaterer han.

VIL HAVE MERE KRIBLE-KRABLE

Da vi kommer forbi indkørslen til godsets gårdsplads, møder vi tilfældigt godsejer Hans Henrik Algreen-Ussing, der er ude at lufte sin hund.

Vi spørger ham om, hvordan han tænker naturen ind i driften på det gods, som er hans levebrød.

- Vi har lige søgt om tilskud til, at vi kan lade et vist antal træer stå som henfald. Som den store bøg, jeg har skåret toppen af derovre. Det handler om, at vi gerne vil have mere af det, jeg kalder krible-krable, fortæller Hans Henrik Algreen-Ussing og peger på en høj stamme uden krone og med blot få blade tilbage.

Selvom godsejeren går op i biodiversitet, som forfaldne træer er med til at øge, lægger godsejeren dog ikke skjul på, at skovdriften og landbruget har førsteprioritet.

- Jeg er passioneret landmand og dyrker min jord, som jeg kan og må. Vi har ikke for mange fødevarer i verden, så de steder, hvor vi har den bedste jord og det bedste klima til det, skal vi lave fødevarer, forklarer Hans Henrik Algreen-Ussing, som også går op i godsets grønne aftryk.

- Det er min store vision at sætte en oste-klokke ned over Tirsbæk Gods, så vi bliver selvforsynende. Vi renser selv al vores spildevand i dag. Og jeg sparer en masse naturgas på at fyre med egen flis, fortæller Hans Henrik Algreen-Ussing.

Vi fortsætter hen langs Tirsbækken, som falder godt en meter efter opstemningen til godsets store dam.

- Jeg ser ofte isfuglen her langs bækken, konstaterer Steen Hedrup, inden vi svinger rundt og finder tilbage til Tirsbæk Strand.

VI VAR PÅ STRANDTUR I JUNI 2024.

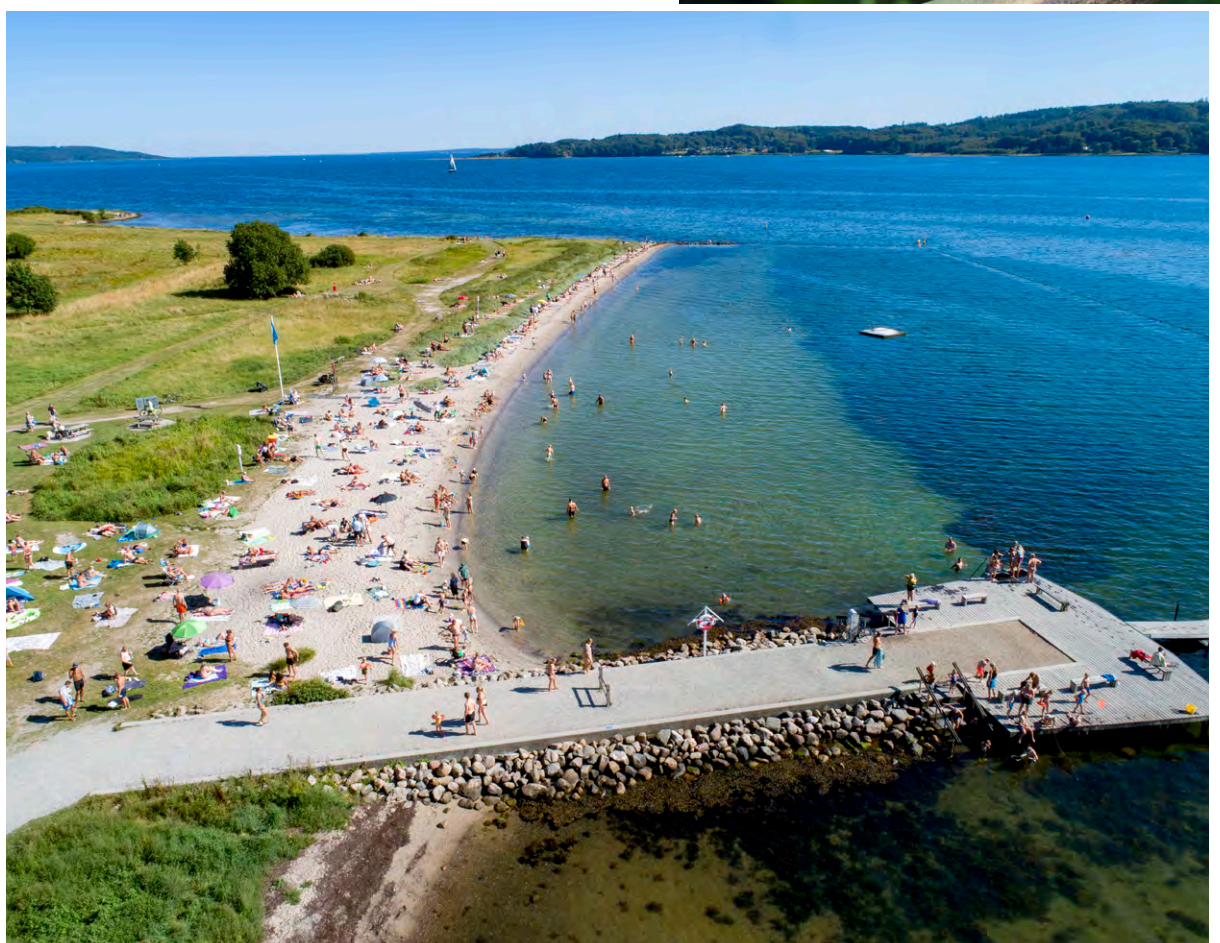
TIRSBÆK STRAND

Turen ved Tirsbæk er cirka tre kilometer lang. En del af turen er kuperet.

Parkering: Parkeringspladsen ved Tirsbæk Strand og ishús

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

SKOVEMEN

Foto: Mads Fjeldsø

LANDSKABET HAR FÅET HELT NYE FORMÅL

Jelling Skov byder på varieret natur og en række sjældne arter, selv om mennesket har sat præg på de stejle skrænter gennem 200 år.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Mennesket har det med at sætte præg på landskabet, og går man en tur i og omkring Jelling Skov, er det netop historien om de tre afmærkede vandreruter, der går i området.

I mange år var jorden opdyrket, og tre dambrug lå neden for skoven, som gav brænde til mange hjem i lokalområdet.

Men i dag går turen forbi Jellings 18 hullers kuperede golfbane, et nyanlagt mountainbikespor og den store skovlegeplads, mens de gamle hulveje nu fungerer som vandrestier i skoven, hvor orienteringsløbere også er flittige gæster.

Landskabet er gået fra at være brugslandskab til i dag at være fritidslandskab, og du

har haft flere hulveje op gennem skoven. De er blevet brugt, indtil de er kørt op og ikke har kunnet mere, og så har man lavet en ny ved siden af, fortæller Lars Bo Nielsen, naturvejleder og projektleder hos Vejle Kommune.

EN MEGET VARIERET NATUR

Den ihærdige vandrer har valgt en fem kilometer lang rute, der kombinerer både den gule, blå og røde rute, så man kommer igennem varieret natur med start fra parkeringspladsen neden for Skovdallund Kro.

Stien går langs Grejs Ådal, og der er en skøn udsigt ud over dalen, hvor rørhøgen hænger svævende over det våde område.

Rørhøgen kan godt lide siv og rør, og i disse år er den også rykket ud på landbrugsarealerne, hvor den er begyndt at finde

føde. Så bestanden er i fremdrift, fortæller naturvejlederen.

LUGT AF FISK I HAKKEHUSET

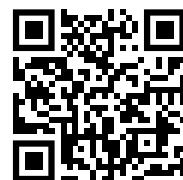
Vi er i området ved Fårup Sø, men kommer ikke i nærheden af søen, da turen går i den anden retning. Alligevel smager første stop af fisk.

JELLING SKOV

Turen er på cirka fem kilometer og ikke velegnet for svagt gående samt barne- og klapvogne.

Parkering: Parkeringspladsen på hjørnet af Fårupvej og Skovdallundvej, Fårupvej 25, Jelling.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

Fotos: Mads Fjeldsø

Det er "Hakkehuset", som er restaureret for nogle år siden på lokalt initiativ, og som knytter sig til dambruget, der lå nedenfor det lille hus, men som der ikke længere er synlige spor af.

Jellinggård anlagde dambruget, som lukkede omkring 1961/62, da der begyndte at komme miljøkrav til dambrugene. Men i mange år blev der hakket småfisk her i Hakkehuset. De kom ned i "Esbjerghakkeren" og blev hakket til fiskefoder. Man kan næsten fornemme, hvordan der har lugtet af fisk herinde, fortæller Lars Bo Nielsen.

BØGETRÆERNE DOMINERER

Fra den lysåbne sti går vi i skovbrynet, hvor kreaturer fortsat har mulighed for at gå op under træerne i hegnet, og vi fortsætter ind i skoven.

Det er bare et lækkert område at vandre i. Det er variationen her. Skoven er domineret af bøgetræerne, men så har du tudsegamle egetræer stående ind i mellem, og du har avnbøgen, der også er karakteristisk for området. Det ligner bøgetræet, men bladene har en masse takker, og det er et gammelt dansk træ. Det er også træet med den højeste brændværdi af alle danske træer, og du ser det ikke så udbredt som her ret mange andre steder i landet, fortæller Lars Bo Nielsen.

MANGE HAR EJET SKOVEN

Skoven skifter konstant mellem urørt naturskov og områder, hvor blandt andet nåletræerne står tæt, og det er et tydeligt tegn på, hvordan skoven er blevet brugt de seneste 200 år.

Jelling Skov har haft mange ejere. Skoven har været drevet som bondeskov, og det er typisk for skovene i det gamle Vejle Amt, at skoven her har været inddelt i mange små parceller. Alle havde hver sit lod og kunne hente brænde her, fortæller naturvejlederen.

Han stopper igen og udbryder med begejstring i stemmen:

Se lige de gamle bøgetræer der med en enkelt eg imellem. Det ligner lidt et guldaldermaleri, og der er masser af levesteder i disse gamle træer.

Skoven huser tre forskellige spættearter, mange flagermus og både natuglen og stor hornugle kan høres i skoven, og det samme er tilfældet med gøgen - for blot at nævne nogle få af skovens beboere, som vi dog ikke støder på denne formiddag.

LYSET SLUKKER I SKOVEN

Vi bevæger os ud af skoven igen og følger stien, der krydser den velfriserede golfbane. Efter kort tid er vi tilbage i skoven, og så slukkes lyset helt.

Denne del af skoven er dunkel. Solen er væk og når ikke igennem de tætte trækroner, og vi går ad en gammel hulvej, der tidligere førte ned til en mølle.

Stien bliver tæt, men naturvejlederen vil gerne vise den klippelignende kildekalk, som skoven ved Jelling også er kendt for at rumme.

FRÅDSTEN TIL KIRKERNE

Da isen trak sig væk fra Danmark efter seneste istid for omkring 15.000 år siden, efterlod den på stedet meget kalkholdig jord. Kalken blev efterhånden opløst af regnvand, og hvor grundvandet vældede frem som kilder ved foden af bakker, kunne kalken udfældes som kildekalk.

Kildekalken er blød og porøs med hulrum efter blade og andre plantedele, og når den skæres ud i blokke og tørres, bliver den hård og kan som frådsten anvendes til byggeri.

Der er frådsten i flere af kirkerne på Jelling-egnen, og det er dokumenteret, at der er hentet sten fra Jelling til genopbyg-

ningen af krypten under Vor Frue Kirke i Aarhus.

MASSER AF KILDEVÆLD

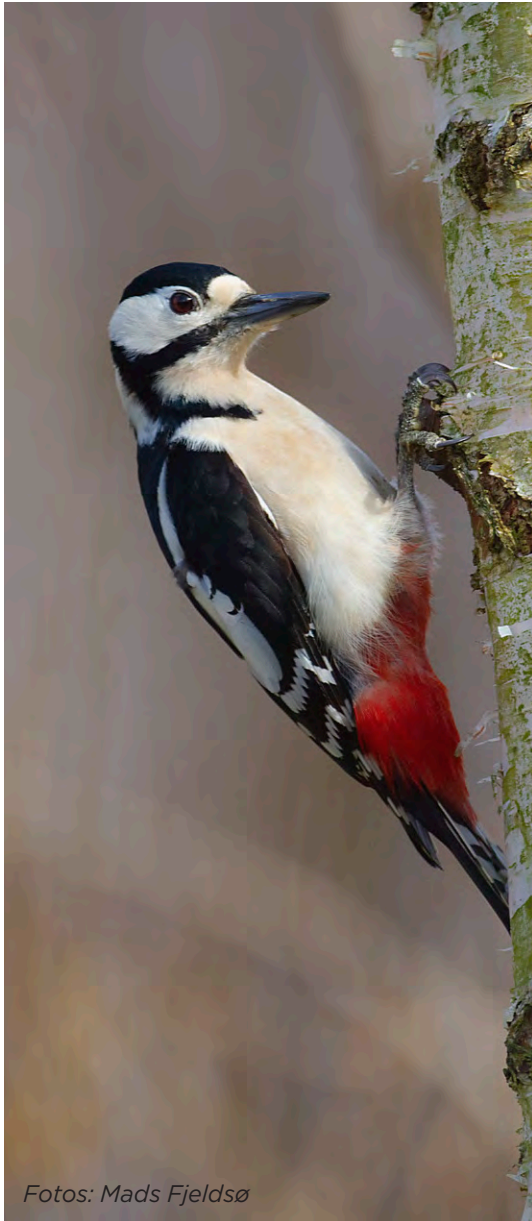
Vi fortsætter turen ad Jelling Skovvej, og svinger ind ad en sti og går tilbage i skoven, hvor vi får pulsen op på en stigning, der er Tour'en værdig.

Her passerer vi nogle rigtig gamle og store rødgraner og kommer også både forbi store sitka-graner, ædelgran og douglas på de opdyrkede lodder.

Vi passerer flere gange det en kilometer lange mountainbikespor, der blev taget i brug i januar 2025. Stien fortsætter nedad og går gennem en slugt med et vandløb, der er tæt på udtørret efter en forsommer stort set uden vand.

Vandløbene her i skoven er helt enormt rene, fordi de er kildefødte, og det giver gode levesteder for masser af døgn- og vårflyer, ligesom vandstæren og isfluglen også er i ådalen. Slugten er uddybet af Møllebækken, der løber her, og hvor vandet tidligere har stået højt, så skråningerne på et tidspunkt er skyllet væk, fortæller Lars Bo Nielsen, da vi nærmer os turens afslutning.

VI VAR PÅ SKOVTUR I JUNI 2025.

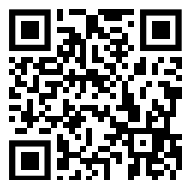
Fotos: Mads Fjeldsø

GØDDING SKOV

Turen er cirka fem kilometer lang. Da dele af skovstierne er bevokset med højt græs og planter, er den ikke egnet til klapvogne og lignende.

Parkering: Øst for krydset ved Hærvejen/Gødding Skovvej.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

DER ER BLÅBÆR PÅ TOPPEN AF GRAVHØJEN

Gødding Skov er en af de mest varierede skove i Vejle Kommune - og en af de mest oversete. Det er synd, for blåbærrene bugner og spætterne hakker, så det er en lyst.

Af VIBEKE FROST NISSEN | viox@vafo.dk

Det begynder på Kæltringehøjvej - en bred, blød skovvej, hvor høje nåletræer rejser sig tæt på begge sider og kaster skygger over grus og græs.

I baggrunden lyder sangdroslens trillende strofer, og et øjeblik senere blander gransangerens "tjif-tjaf" sig i koret.

Her er grønt i alle nuancer. I trækroneerne, i det høje græs, i bregnernes vifteblade - og som små eksplosioner af farve lyser fingerbøl og kæridsel op hist og her.

Naturvejleder ved Naturstyrelsen Gert Hougaard Rasmussen kender området godt og holder meget af det. Men det er ikke et sted, han ofte møder andre mennesker - tværtimod.

Det er primært lokale, der kommer her. Det er faktisk lidt synd. Gødding Skov er en overset perle, synes jeg, siger han.

FRA HEDE TIL SKOV

For lidt over 200 år siden var Gødding Skov slet ikke nogen skov. Området var en del af Randbøl Hede, der strakte sig som et bart og blæsende landskab over det centrale Jylland.

I 1807 købte staten gården Gjøddinggård, og to år senere begyndte man at plante træer. Det var en del af tidens store hedeopdyrkning, hvor man ville "nyttiggøre" hederne ved at tilplante dem.

Det skete mange steder i Jylland. Og derfor har man stadig mange plantager - som eksempelvis Frederikshåb Plantage. Men her i Gødding Skov udviklede naturen sig anderledes, forklarer Gert Hougaard Rasmussen.

Jordbunden er anderledes. Vi står lige på den jyske højderyg og en randmoræne, og det har gjort, at Gødding med tiden er blevet en rigtig skov og ikke bare en plantage. Det er stærkt usædvanligt, siger han.

Omkring 1900 skiftede stedet officielt navn fra Gjøddinggård Plantage til Gødding Skov.

FREMTIDENS FRØ

Et stykke inde ad Kæltringehøjvej begynder skoven at skifte karakter. Nåletræerne viger gradvist for løvskov, og bøgens lysegrønne blade begynder at dominere.

Midt mellem træerne ligger et indhegnet område, cirka 100 gange 100 meter stort. Her har Naturstyrelsen fældet nåletræer og i stedet plantet hjemmehørende arter som bøg, birk, lind og fuglekirsebær.

Det her er tænkt som en frøbase. Når træer andre steder i skoven med tiden vælter eller fældes, vil fugle og vind hjælpe med at sprede frø fra de her løvtræer. Så vokser de frem i stedet, forklarer naturvejlederen.

Men det er ikke noget, man ser effekten af i morgen.

Der går nok 20, 30, måske 50 år, før det bliver rigtig synligt. Sådan er det med skov - det handler om langsigtet tænkning, siger Gert Hougaard Rasmussen.

GRAVHØJEN MED DE SØDE BÆR

Midt i skoven ligger Kæltringehøj majestætisk i sin lysning med et storkronet egetræ på toppen og blåbærplanter over det hele.

Det er den største og flotteste af de mere end 20 gravhøje i skoven - og den eneste med navn, forklarer han, mens han plukker et lille, modent blåbær.

Det er vildt, hvad der er af blåbær i år. Jeg har sjældent set så mange blåbær som lige nu, siger han og smager på et bær.

Kæltringehøj stammer fra bronzealderen og har formentlig fået sit navn fra de kællinger - omvandrede og ofte udstødte folk - der levede i området i 1600-1800-tallet.

Dengang var her hede, og højen har formentlig fungeret som pejlemærke langs Hærvejen, fordi den kunne ses på lang afstand.

SPÆTTER, UGLER OG KRONDYR

Gødding Skov er hjemsted for alle tre danske spættearter - sortspætte, grønspætte og flagspætte - og også stor hornugle yngler her.

Det er en kæmpe ugle med en dyb og lidt skræmmende tuden. Jeg har kun set sådan én gang i mit liv - men man kan være heldig at se den her. Mest sandsynligt er det dog at høre den, fortæller naturvejlederen.

Den varierede blanding af nåletræer, bøgeskov og egeskov skaber levesteder for mange fuglearter.

Og i den tætte skov trives også en flot bestand af krondyr, som gemmer sig om dagen og finder føde på markerne omkring skoven om natten.

STENDYNGER FRA JERNALDEREN

Ved Rævebakkevej mærker vi den jyske højderyg under fødderne - her dykker stien brat, og forskellen mellem det flade Midtjylland og det kuperede morænelandskab kan fornemmes.

Det er et af de steder i landet, hvor man tydeligst kan fornemme den jyske højderyg, synes jeg. Det var især tydeligt efter stormen i 1999, som væltede en masse træer. Der fik jeg virkelig syn for sagen - det var en aha-oplevelse for mig, fortæller Gert Hougaard Rasmussen.

Mens vi går ad Røsevej, fortæller Gert Hougaard Rasmussen, at der i Gødding Skov er fundet 110 røser - små stendynger fra jernalderen, hvor folk ryddede marker for at dyrke jorden. De er bevaret, fordi området blev skov og ikke pløjemark.

Det er lidt sjovt at tænke på, at det er sten, der er blevet flyttet af vores forfædre for 2000 år siden, siger han.

SPÆTTER PÅ BILLEJAGT

Vi nærmer os afslutningen på ruten, og lyset filtrer gennem trækronerne. Forbi træstubbe med spættehuller og nysgerrige svampe går vi det sidste stykke tilbage mod udgangspunktet.

Fuglene synger stadig. Fingerbøllen nikker i grøftekanten. Og midt i det hele går Gert Hougaard Rasmussen og peger op i trætoppene, ned i skovbunden - og ind i skovens historie.

Gødding Skov er cirka 290 hektar stor, så der er rigtig god mulighed for at få nogle skønne naturoplevelser i den her skov. Så jeg kan kun anbefale at tage herud og tage en tur på en af de tre mærkede ruter, lyder det.

Der er grønt så langt øjet rækker. Og fred til at høre, hvad naturen har at sige - hvis man ellers giver sig tid til at lytte.

VI BESØGTE GØDDING SKOV I JUNI 2025.

KOM MED I VEJLES LINDRENDE SUNDHEDSSKOV

Store Grundet Sundhedsskov er indrettet til at understøtte aktiviteter, der kalder på stilhed og mental ro.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Jeg pendler rundt på parkeringspladsen ved Vejle Sygehus og kan ikke finde en ledig bås.

Den aftale mødetid ved skoven ovenfor sygehuset er overskredet, og stressen har for længst indfundet sig.

Men 10 minutter senere kan jeg mærke pulsen dale stille og roligt.

Jeg går med avisens fotograf op ad stien i Store Grundet Sundhedsskov, og vi er i selskab med Marianna Møller Sønderskov, der er konsulent for naturbaseret læring hos Center for Specialundervisning for Unge og Voksne, CSV Vejle, samt projektleder for sundhedsskoven Lis Ellemand fra det kommunale Natur & Udeliv.

Vi mødes for at gå den inspirerende tur, der opklarer, hvad en sundhedsskov er for en størrelse, og hvordan man som person i en sårbar livssituation - men også som helt gennemsnitlig borger - kan få glæde af skoven og dens særlige indretning.

KOMMUNEN KØBTE SKOVEN I 2017

Derfor indleder vi turen med en såkaldt stillevandring, hvor vi retter opmærksomheden mod skovens lyde, hvilket er med til at sende de mange flyvske tanker på afveje. Det giver stressen dårlige arbejdsvilkår, og fokus er nu i stedet på de grønne og kuperede omgivelser.

Tidligere var skoven her privatejet, men i 2017 købte Vejle Kommune de 62 hektar skov, og på grund af nærheden til sygehuset, psykiatrisk afdeling og Kræftpatienternes Hus ville man gerne etablere en sundhedsskov - et sted, hvor man kommer ned i tempo. Hvor der er ro og nærvær, fortæller Lis Ellemand.

På turens første stop gør vi holdt ved den store bålhytte, der er bygget på kanten mellem skov og eng på et plateau, der i mange år har været kendt som Moster Karens Fold.

Omkring folden er der indrettet fire såkaldte mødesteder.

Det ene befinder sig midt i et vildnæs af den invasive art, japansk pileurt, hvor der er ryddet et cirkulært areal. Her kan man sidde på opstillede træstubbe omkring et bålsted, og som det er tilfældet med de øvrige mødesteder i sundhedsskoven, kan sundhedsfagligt personale reservere det til særligt tilrettelagte forløb og samtaler.

SKOVEN HAR PLADS TIL ALLE

Da mødestederne og sundhedsskoven generelt er indrettet for at understøtte stilhed og mental ro, opfordres skovgæster til ikke at larme, når de færdes i skoven.

Men sundhedsskoven er ikke kun tiltænkt til sundhedsfaglige forløb. Der skal være plads til alle, men ikke til alt overalt. Her er skoven målrettet til ro og nærvær, for her kommer borgere i sårbare livssituationer. Det kan være den kræftramte og de pårørende, der her får en pause og et andet venteværelse. Men det kan også blot være folk, der gerne vil have en pause fra en travl hverdag, fortæller Lis Ellemand.

Psykiatrisk Afdeling afvikler for eksempel holdaktiviteter for indlagte borgere, og sådan benytter flere andre aktører også skoven.

Det er vigtigt, at man som ansat har muligheden for at komme herop, for du får så meget forærende herude, som du ikke kan

skabe i et undervisningslokale. Jo mere, vi åbner døren og guider folk i at benytte naturen, jo mere får de borgere, der er med, frigivet de positive hormoner, fortæller Marianna Møller Sønderskov.

LYT TIL DE POSITIVE LYDE

Når hun har lydfølsomme borgere med i skoven, benytter hun sig blandt andet af lytteøvelser, og her spiller underlaget på stierne en rolle. Flere af stierne er indrettet med knust granit, der kendes fra mange andre af kommunens skovstier. Granitten giver en særlig lyd, mens andre dele er uden granit og derfor har et blødere og mindre larmende underlag.

Man kan vælge bevidst at lytte efter de positive ting. Du kan rette opmærksomheden mod fuglefløjten i stedet for at lytte til byens lyde, fortæller naturkonsulenten fra CSV.

YRSA KLAREDE DE STEJLE TRAPPER

Ad en temmelig stejl trappe når vi ned til bunden, og naturkonsulenten fortæller om en kursist, hun kalder Yrsa. Hun vil gerne sætte et ansigt på, hvad en tur i sundhedsskoven kan gøre ved et menneske.

Yrsa har haft en traumatiserende barndom og er blevet afhængig af hjælpemidler som vandrestave, kasket og solbriller, når hun bevæger sig ud.

- Da vi denne dag når ned ad trapperne her og holder pause, sidder Yrsa for sig selv og græder. Vi skal tilbage ad den samme vej, og med sine udfordringer med balance, syn og psyke, ved hun, at hun ikke kan komme op ad de stejle trapper. Jeg beroliger hende og giver hende nogle vejtræknings-

Fotos: Mads Fjeldsø

STORE GRUNDET SUNDHEDSSKOV

Turen på cirka to kilometer går i temmelig kuperet terræn, så den kræver gode sko.

Parkering: På Grundet Bakke, 7100 Vejle.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

øvelser og fortæller, at hun skal lægge sig på langs og tænke på de positive lugte og lyde i skoven, fortæller Marianna Møller Sønderskov og fortsætter med et smil:

- Yrsa slapper af og er bagefter i stand til at gå op ad trapperne i sit eget tempo, og da vi næste gang er i skoven, har hun smidt kasketten og den ene af sine stave.

HER KAN DU FÅ PULSEN OP

Vi når ned til en særskilt sti i sundhedsskoven. "Den lille rundtur" står der på et træskilt ved indgangsportalen, der er lavet af træstammer.

Her langs rundgangen er der etableret et overdækket mødested, og turen begynder med nogle balancesten, og en bunke sammenbundne stammer, som man enten kan klatre over eller sætte sig og hvile på.

Et andet sted langs stien er to reb spændt ud mellem to træer, så patienter, kursister og andre kan træne balancen.

Men du kan også lukke dine øjne og bruge rebet til at føle dig frem og op. På den måde får du skærpet andre sanser end dit syn, fortæller Lis Ellemand.

Den lille rundtur er etableret i samarbejde med Psykiatrisk Sygehus og ved at lægge forskellige aktiviteter langs stien - og ikke på stien - kan deltagerne selv vælge faciliteterne til eller fra. For i modsætning til resten af sundhedsskoven er der her mulighed for at pulsen op. Men - det er helt valgfrit.

VI GIK TUR I SUNDHEDSSKOVEN I JUNI 2023.

Fotos: Mads Fjeldsø

MUNKEBJERGSKOVEN

MUNKEBJERG ER NATURMANDENS FORETRUKNE SKOV

Munkebjergskoven rummer variation, stejle skrænter og gamle træer. Det giver mange oplevelser i det kuperede terræn.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Naturvejlederen tøver ikke et sekund med at svare.

”Munkebjerg! Uden tvivl!”

Sådan kommer det prompte fra Steen Hedrup, når han bliver spurgt om sin favorit blandt de mange skove, Vejle Kommune er begunstiget af.

Munkebjerg vinder til hver en tid, og Steen Hedrup kender om nogen hver eneste krog af ikke mindst de bynære skove, der omkranser Vejle.

Munkebjerg er nok den mest kendte af dem, ikke mindst på grund af bøgen, som i mange år altid sprang ud som den første i landet her tæt på det store hotel.

Munkebjerg er et af de stejleste steder i Danmark, og her er masser af variation. Jeg elsker skoven her, for den er så speciel i forhold til alle andre steder, og så er det gammel skov. Her er meget andet end træer. Her går det op og ned. Der er frodighed og sparsommelighed, ler og sand, fortæller Steen Hedrup, mens vi lægger hotellet bag os og bevæger os ind i mørket.

TRÆER HOLDER PÅ SKRÆNTERNE

Allerede i skovens entré fornemmer man de dramatiske skrænter, som gemmer sig i skoven, og efter kort tid vandrer vi på, hvad der ligner en menneskeskabt dæmning.

Her går stien på en smal kam med stejle skrænter på begge sider. Det er ikke mennesket, men istidens smeltevand og voldsomme kræfter, der har skabt landskabet her.

Vi har skrænter af ler, hvor det kun er træerne, der er med til at holde sammen på det. Hvis man fælder dem for at sikre en udsigt, skrider skrænten, hvilket også er sket nedenfor hotellet, fortæller naturvejlederen.

PELSEN TAGER MANGE ÅR

Vegetationen i skovbunden er sparsom på grund af det manglende lys fra de store trækroner, men lidt nede ad stien er bunden dækket af grøn vegetation.

Skoven her er fredet, og det er, fordi vi har skovfrytler her. Den er så speciel, og det er et af de få steder i Danmark, at den er så udbredt som her. Det giver en grøn bund til trods for, at bunden er skygget ud af bøgetræerne. Det tager mange år at få den pels i skovbunden, siger Steen Hedrup med adresse til det store grønne græstæppe, de mange skovfrytler udgør.

Vi går videre ad stien og kommer til et stykke, han betegner som "troideskov" med tykke og krogede ege- og bøgetræer, der er mellem 150 og 200 år gamle.

DET LANDER NEDE I BUNDEN

Alderen på alle træerne her i Troideskoven er den samme, men træerne bliver mindre og mindre, fordi de står på denne skaldede isse, der bliver smallere og smallere. Det gør, at alle næringsstoffer bliver skyllet ud af jorden og alle træernes blade lander nede i bunden af skrænten, og det hæmmer træernes vækst på toppen, forklarer Steen Hedrup, og peger på træernes synlige rødder.

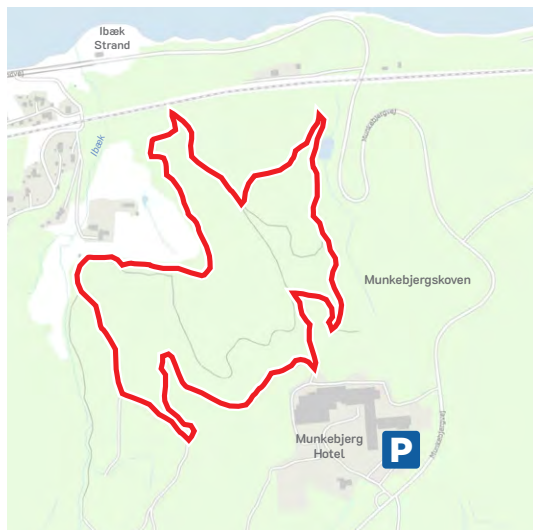
Ved mange af dem er underlaget skyllet helt væk, så man kan se træernes tæer, som Steen Hedrup kalder det blotlagte rodnet.

Turen fortsætter nedad til jernbanen og følger marken og engen nede i bunden af skoven.

Dyrene trækker ud på marken om natten. Det er både råvildt, ræv og grævling, flagermus og ugle, der føler fred og ingen fare i det åbne, mens de skjuler sig i skoven i løbet af dagen, fortæller turguiden.

VIGTIGT VAND FOR HAVØRREDER

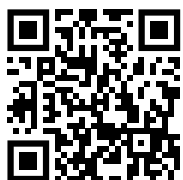
I bunden løber Ibækken, som naturvejlederen kalder spændende, og som også bidrager til Munkebjergs biodiversitet.

MUNKEBJERGSKOVEN

Turen i Munkebjergskoven er cirka tre kilometer, og landskabet er pænt kuperet.

Parkering: Ved Munkebjerg Hotel, Munkebjergvej 125, 7100 Vejle.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

Ibækken er ret stejl, så der er altid vand og strøm på grund af faldene, og derfor er vandet meget iltholdig. Samtidig er der en god gruset bund, så hvert år i oktober og november går havørrederne op for at gyde i vandløbet. Jeg har set dem helt oppe ved golfbanen, og her er masser af insekter, så vi ser også isflugten hernede, fortæller han.

Undervejs ser vi kristtjorn og taks, der sammen med frytlen og den sjældne hasselmus, gør en del af skoven til et særligt bevaringsværdigt naturområde - Natura 2000 - som Danmark har pligt til at gøre en ekstra indsats for at beskytte.

Bestanden af taks i netop Munkebjerg anses for at være den eneste oprindelige og vildtvoksende tilbage i Danmark.

TAKS KAN SLÅ EN HEST IHJEL

Der er massevis af taks her, især langs bækken, for den vokser bedst, hvor jorden altid er fugtig. Taks er et utroligt smidigt træ, der kan bukkes rigtig meget uden at knække, og derfor blev den sammen med lag af ask, der er meget stabil, ofte brugt til at lave bue af, fortæller naturvejlederen.

Taks er så giftig, at den slår en hest ihjel, hvis hesten tygger i den. Det kan være forklaringen på, at taksen er fældet så mange andre steder.

Da man i sin tid lavede jernbanen her, opdagede en engelsk ingeniør nogle taks, der ikke var set andre steder i Danmark. Universitetet blev sat på opgaven og konstaterede, at der var tale om en oprindelig taksbeplantning, som blev den første bestandsfredning i Danmark. Det var tilbage i 1937, og i dag findes taks stort set ikke andre steder i naturen. Vi ser den kun på kirkegårde og i haver, fortæller Steen Hedrup, der også finder bestanden af kristtjorn interessant.

Det er et af de nordligste steder i Europa, at der vokser kristtjorn her i Munkebjerg, fortæller han.

ET GODT STED TIL SVAMPEJAGT

Jordbundsforholdene veksler fra den fedeste skovmuld til de mest sandede jorde, og her er både bøge- og nåletræer. Den store variation giver en rigtig stor biodiversitet.

Nogle steder ligger altid i skygge, mens andre dele af skoven ligger i sol det meste af dagen, og det tiltrækker forskellige planter, insekter og dyr.

Det kølige og fugtige giver en del orkideer gode muligheder, og her gror både skovhullæbe, skovgøgelilje og ægbladet fliglæbe. Og om efteråret er Munkebjerg velsignet med en stor variation af svampe.

Så der er ikke noget at sige til, at Steen Hedrup og mange andre naturfolk er rigtig glade for Munkebjerg.

VI VAR PÅ MUNKEBJERG I SEPTEMBER 2024.

NATURENS SKATKAMMER

Engelsholm Sønderskov byder på noget af den mest dramatiske og artsrige natur, Vejle Kommune kan byde på. Den tidligere private skov er nu åben for alle.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Vejlenserne fik for få år siden adgang til et veritabelt "naturens skatkammer".

Da købte Den Danske Naturfond nemlig Engelsholm Sønderskov, der ligger lige oven for Ravnings Station, Ravningsbroen og Bindeballestien. Sammen med Vejle Kommune arbejder fonden på at sikre stedets mangfoldige biodiversitet.

De gamle skovveje er groet godt til. Så det er en udfordrende tur med dramatiske skrænter og en skovbund, som er våd

og mudret mange steder. Selv på tørre dage.

Derfor er vi trådt i gummistøvler og følger i hælene på Økolariets naturvejleder Finn Lillethorup, der har valgt sin egen rute rundt i en del af de 50 hektar skov, som naturfonden har købt. Arealet svarer til cirka 100 fodboldbaner, der ligger i stærkt kuperet terræn.

HAR FÅET HÅBET BEKRÆFTET

Vi går rundt i skov, som har været overladt til sig selv i mange år, og naturfonden og Vejle Kommune skal i et samarbejde lave en plan for den fremtidige forvaltning

ENGELSHOLM SØNDERSKOV

Den fire kilometer lange vandring gennem skoven går gennem meget kuperet og andre steder mudret terræn, så den kræver godt fodtøj og er ikke velegnet for klapvogne eller gangbesværede.

Parkering: P-pladsen ved Ravnings Station, Ravningsvej 25, 7182 Bredsten.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

Fotos: Mette Mørk

af skoven. De første forundersøgelser er foretaget, og håbet om, at stedet rummer noget specielt, har vi fået bekræftet, fortæller Finn Lillethorup.

I sommeren 204 var 25 natureksperter samlet i skoven til en såkaldt "bioblitz", og i løbet af 24 timer fandt de mange eksperter mere end 650 arter.

Mange af dem vil man forvente at finde i en skov som denne, men der blev også gjort mange spændende fund.

KAN TAGE NØDVENDIGE HENSYN

I alt kender vi nu til 1500 arter i området, og da vi nu ved, hvilke særlige ting vi har her, kan vi tage de nødvendige hensyn, når der skal laves en forvaltningsplan. Forundersøgelserne i området har gjort os klogere på, hvordan vi kan bidrage til, at de forskellige arter kan trives og få endnu bedre vilkår end i dag, fortæller naturvejlederen.

Bioblitzten fandt flere sjældne arter af svirrefluer som gul bjørnesvirreflu og smuk mosesvirreflu og flere truede arter som billerne sekspletet blomsterbuk og stor kornsmælder samt mosarten lav fladmos og purpur-køllesvamp.

Vi har også haft en svampeforsker ude i skoven for at se, om området rummer spændende arter, og Thomas Læssøe fandt mange rødlistede svampe og en ny art, der ikke er set tidligere i Danmark, og som er meget sjælden i Europa, fortæller Finn Lillethorup.

VIDNER OM EN GAMMEL SKOV

Svampen *pterulicium caricis-pendulae*, der ligner små hjortegevire og blev fundet på et vissent strå, har endnu ikke fået et dansk navn, og de mange fund begejstrer naturvejlederen.

Alle disse fund viser, at skoven har potentiale, for disse ting kræver helt særlige vilkår for at kunne gro og leve her, siger han.

På vejen rundt i skoven møder vi flere sjældne halvgræsser i skovbunden. Både

tyndakset star, dynd-star og stor frytlev vokser her.

De indikerer alle, at vi befinder os i en skov, der har været skovbevokset langt tilbage i tiden. Disse planter er forholdsvis sjældne i Danmark, da vi ikke har så mange rigtig gamle skove, fortæller han.

TRÆERNE HAR SAMME ALDER

Vi passerer flere faldne træer, der har lagt sig til rette i skovbunden, og dem vil der komme mange flere af fremover, for det er vigtige levesteder for insekter og svampe.

Selvom vi går i gammel bøgeskov, er den så åben, at man kan se landskabet. Men vi vil skabe flere lysbrønde, så nye træer kan skyde op. På den måde får vi ikke bare en skov, hvor træerne er plantet på samme tid og styret i deres vækst. Stort set alle træer her er omkring 150 år, fortæller Finn Lillethorup.

NATUR MED LANG FORHISTORIE

Han viser en samling af halvgræsser tyndakset star, der vokser på skrænten i stort antal. Det er en art, der har svært ved at etablere sig, og antallet viser, at der mindst har været skov her i 100 år.

Naturen skal have tid. Det er derfor, at det er så vigtigt at finde steder, der har en lang forhistorie, hvilket er tilfældet med denne skov. Her har livet haft mulighed for langsomt at udvikle sig, fortæller han.

Her er masser af hjortespor i den bløde skovbund, så rådyrene trives også, og flere stammer med store afbarkede steder dokumenterer, at kronvildt kommer forbi og skraber deres gevire mod stammerne.

MASSER AF LIV I VANDLØBENE

Naturvejlederen gør stop i et af skovens vandløb og vader ud i vandet, hvor han begynder at vende småsten. Han skal blot vende et par stykker, så er der bid.

De mange vandløb er skabt, fordi grundvandet skal ud af skrænterne. Vandløbene

er en af skovens guldgruber, for der er masser af liv mellem stenene, fortæller han og viser en puppe, som en vårflue har bygget på undersiden af stenen.

Det lille hus er tomt, men det viser, at vårfluen trives her.

Der ligger også en mose her i skoven. Det er en gammel sø, der er vokset til, og den er næsten landfast. Her er der også fundet mange spændende planter og dyr, fortæller Finn Lillethorup, der i det samme hører isfluglens kald.

MENNESKET HAR OGSÅ SAT SPOR

Vi fortsætter gåturen i skovbunden og kommer til en skråning, hvor skavgræs dominerer. Det er ikke en sjælden plante, men den får alligevel naturvejlederen til at gøre stop.

Det er en urtidsplante, der er udviklet, længe før vi fik frøplanter. Den lever på skrænter, der kommer kildevæld ud af og indeholder en stor mængde kisel. Den blev tidligere brugt som slibemiddel, og man har blandt andet pudset kobberting med planten, fortæller han, mens han polerer sine negle med den hårde stængel.

Sådan gør naturvejlederen adskillige stop i naturens skatkammer, inden vi når op til toppen af skoven. Her ligger Troldborg Ring, der vidner om, at mennesker også har sat sig spor i området.

Anlægget, der menes opført år 200 efter Kristi fødsel, fungerede som udgigspost og et af Danmarks ældste forsvarsværker, og herfra er der i dag en flot udsigt ned over ådalen og over på modsatte side af dal-skrænten.

VI VAR PÅ BESØG I "SKATKAMMERET" I AUGUST 2024.

Foto: Mads Fjeldsø

DETT ÅBNER LÅND

DU SKAL BARE PLUKKE LØS, NÅR LYNGEN BLOMSTRER

Randbøl Hede ligner - som andre heder
- ren og uberørt natur. Men faktisk er
den fyldt med spor af mennesker.

Af CHRISTINA MØGELVANG MOSEGAARD
vejle@vafo.dk

- De fleste tror, at noget af det mest vilde og naturlige, man kan opleve, er heden. Men i virkeligheden er naturen her noget af det mest kulturprægede, der findes i Danmark, lyder det fra Gert Hougaard Rasmussen.

Han er chefkonsulent, arkæolog og naturvejleder ved Naturstyrelsen, og han tager os med ud over stepperne, op ad klitterne, ind gennem lyngen og langs historiske spor på Randbøl Hede, en af Danmarks største indlandsheder.

Allerede med de første skridt lander vi i sporet af nogle af de mennesker, der flere hundrede år før os har vandret, redet og kørt med vogne gennem det særlige hedelandskab. Her har de drevet deres stude, grise, heste og geder til sydligere himmelstrøg via Vorbasse Studevej.

- Hele området er fyldt med spor fra de mennesker, der har været her på heden af

den ene eller den anden grund. De forsvinder ikke så let herude i den ret enkle og barske natur, forklarer Gert Hougaard Rasmussen, der tager en lille afstikker ud i det lilla flor af blomstrende lyng, der står på begge sider af studevejen.

BARE PLUK LØS

- Der findes tre arter af lyng her på Randbøl Hede; Hedelyng, klokkel yng og rosmarinlyng. Blomsten er dog ret undseelig på rosmarinlyngen. Klokkel yngen er afblomstret - så den lyng, man ser blomstre lige nu, er hedelyngen.

- Men lyngen er her kun, fordi vi vælger, at den skal være her. Den er her ikke naturligt. Faktisk er hele landskabet herude præget af mennesker, siger han.

Naturstyrelsen afbrænder hvert år hundredvis af hektar af heden for at hindre, at den springer i græs og skov, og dermed sikre, at lyngen kan overtage mest muligt af hedepladen.

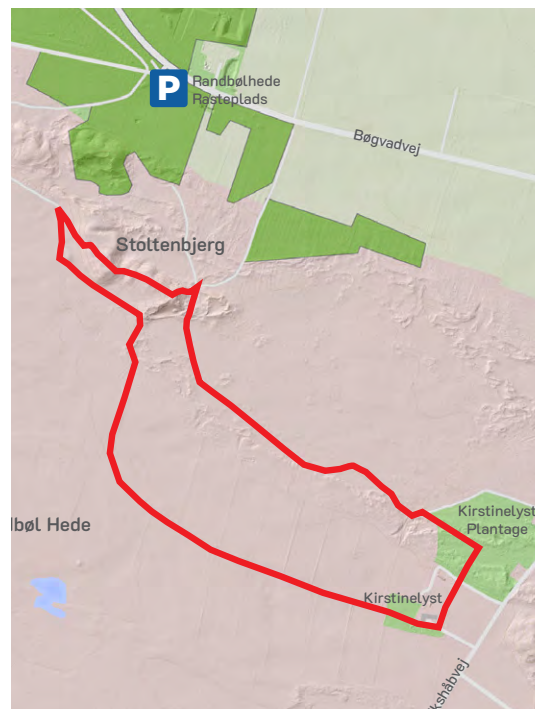
Alle besøgende er mere end velkomne til at plukke al den lyng, de vil.

- På den måde sørger vi for, at der vokser endnu mere lyng frem, så bare pluk løs, siger Gert Hougaard Rasmussen.

ER VI PÅ SAVANNEN?

Et stykke længere ude af studevejen passerer vi gennem en kløft af sandbanker, og med ét mødes vi af en storslået udsigt. Er vi kommet på savannen eller den vilde prærie? Det er vi naturligvis ikke, men det føles sådan.

Her er fladt så langt øjet rækker med mosaikker af græsarter, lyng og vandhuller. Indimellem ser man enlige træer skyde op. De er præget af vind og vejr. Over os er

RANDBØL HEDE

Den cirka 4,5 kilometer lange vandring gennem hedelandskabet kræver godt fodtøj. Hunde, klapvogne og lignende bør ikke tages med.

Parkering: Ved Randbøl Hede Rasteplads, Bøgvadvej 121, 7183 Randbøl.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

himlen stor og rækker helt ned til den lave horisont i det fjerne.

- Her på heden har vi et område, som hører til de få i landet, hvor slet ingen støj trænger ind. Der er så stille, at det eneste, man kan høre, er sit eget hjerteslag, smiler Gert Hougaard, imens hans blik glider ud over den natur, som han fortæller er skabt ud fra en romantisk forestilling om, at sådan skal heden se ud.

- Randbøl Hede blev først fredet i 1932. De 40 procent af Jylland, der var dækket af lyng, svandt hastigt ind op gennem 1800-tallet. Og her blev guldaldermalerne, digterne og forfatterne måske lidt for nostalgiske i deres måde at beskrive hede-landskabet på. Ikke desto mindre er det det billede, vi i dag skal sørge for at efterleve. Egentligt tror jeg dog slet ikke, at der dengang var så megen lyng, som vi ser i dag, konstaterer naturvejlederen.

SANDETS FLUGT - OG MENNESKENES

Idet vi forlader studevejen og vandrer langs stepperne med den søde honningduft fra lyngen i vores næsebor, åbner nye indtryk sig. Under fødderne er de knoldede stier blevet til fint sand, og på vores venstre side bliver vi ledsaget af Staldbakkerne, som er en kilometer lang klitryg, der blev dannet for omkring 7800 år siden.

Efter nogen tid når vi til Stoltenberg, som også er en del af Staldbakkerne. Det er 17 meter højt og åbner sig på sydsiden med et enormt klitbrud.

- Det dybt fascinerende ved det her klitbrud er, at man kan se ind i landskabet.

Kan du se den mørke stribe deroppe? Det sand, som ligger under sriben, samlede sig her på heden omkring 5800 før Kristi som flyvesand fra vest, og det som ligger over sriben, kom først hertil og blev aflejret omkring slutningen af 1500-tallet, hvor rovdrift på landskabet skabte nye sandstorme, forklarer Gert Hougaard Rasmussen.

Vi vandrer videre mod Naturrum Kirstine-lyst, der i 2013 blev etableret som en portal til Randbøl Hede. Her er sheltere, toilet og udstilling.

Det rolige Galloway-kvæg græsser på engene. Vi passerer også stenbunker, røser og varder, og det fornemmes tydeligt, hvordan blandt andet hedeboender og kartoffelty-skere gennem tiden har forsøgt at bearbejde områdets sandede jorde.

På vej tilbage mod Stoltenberg ledsages vi af tre bynkefugle, der på skift flyver i hurtige flugter fra stolpe til stolpe og nærmest leder os på vej.

HER ER ARTSFATTIGT

Mariehøneedderkoppen, hugormen, stålormen og firbenet er her også, et eller andet sted.

- Men hedesamfundet er faktisk meget artsfattigt. Og ligegyldigt, om vi snakker om insekter, fugle, planter eller pattedyr, er der ganske få arter herude. Hvis du kan nævne fem blomster, fem dyr, fem fugle - og så videre, er du ret velbevandret ude på den danske hede, fortæller Gert Hougaard.

TYSKERNE VAR HER

På vores vandring tilbage mod vores udgangspunkt bestiger vi det 17 meter høje

Fotos: Mads Fjeldsø

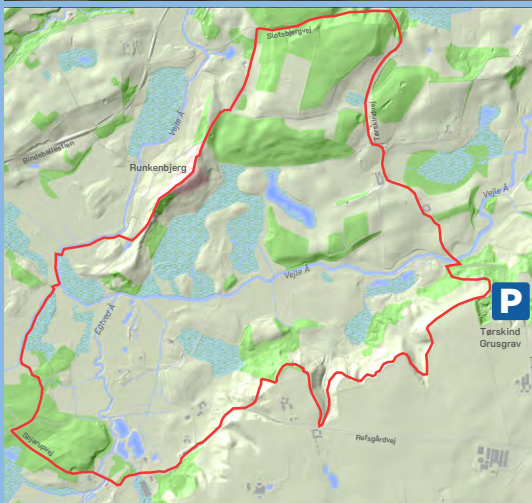
punkt på Stoltenberg. Herfra kan vi skue i alle retninger.

- Under Anden Verdenskrig byggede tyskerne et observationstårn heroppe, hvor de kunne overvåge hele hedeområdet, og tilbage i dag er stadig de maskingeværreder, der blev gravet på toppen af klitten, fortæller Gert Hougaard Rasmussen, imens han træder ned i en af dem og gør os opmærksomme på, hvordan bregner og blåbærbuske vokser frodigt i skyggen.

- Klitten her går øst-vest. Det vil sige, at der på hele sydsiden er et stort solindfald og her er meget varmt og tørt. På nordsiden af klitten, kommer der stort set aldrig direkte sol, så her er relativt fugtigt. Det betyder, at man bare på denne klit kan følge en hel plantegeografisk rejse.

VI VAR PÅ HEDEN I SEPTEMBER 2023.

RUNKENBJERG

DE GRØNNE BJERGE TRÆKKER I VANDREMANDEN

Runkenbjerg og omegn kræver gode vandresko, for det er det nærmeste, du kommer lokal fjeldvandring.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Lars Bo Nielsen elsker at vandre. Når familien tager på ferie, går turen gerne nordpå, og så spænder naturvejlederen sine vandrestøvler og går på fjeldet.

Derfor var han ikke i tvivl om, hvor turen skulle gå hen, da Vejle Kommune henvendte sig, og spurgte om den freelance-ansatte skov- og naturmand ville stå for en af vores vandreture.

Turen skulle gå til området ved Tørskind Grusgrav. Ikke så meget på grund af Robert

Jacobsen og Jean Clareboudts landskabs-skulpturer. Men på grund af naturen og ikke mindst højdedragene omkring den kendte grusgrav og på den modsatte side af ådalen ved Runkenbjerg.

EN RIGTIG BJERGRUTE

Det her er en bjergrute, for der er mange højdemeter, så du kan sagtens kalde turen "Tørskind Bjergrute", for det er ikke den letteste rute. Her er en masse kategori

RUNKENBJERG

Der venter en cirka 7,5 kilometer lang vandring på skrænter, gennem skov og over eng. Turen er kuperet og kræver godt fodtøj. Hunde, klapvogne og lignende bør ikke tages med.

Parkering: Tørskind Grusgrav, Tørskindvej 98A, 6040 Egtved.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

1-stigninger og to-tre stigninger udenfor kategori, forklarer Lars Bo Nielsen.

Han kender området som sin egen bukse-lomme, da han i seks år var leder af naturskolen Søballegaard, som vi står og kigger på nede i ådalen, da vi er gået op på skrænten bag grusgraven.

Som vandrers har jeg altid syntes, at dette område er noget af det fedeste. Det minder om Søhøjlandet, uden at det er vokset til af skov. Vi står her og kigger ud over et helt åbent landskab, hvor vi kan se alle konturerne, og på turen kommer vi både op i højden og ned i bunden. Her er dale med eng og bakker med overdrev, der giver varierede oplevelser hele året rundt, fortæller han med begejstring i stemmen.

SÆTTER FORTÆLLING I GANG

Og udsigten på turen hen ad Refsgårde Skrænter er betagende. Ådalene og de grønne skrænter er som hentet ud af en filmkulisse, hvor skyerne denne dag hænger lavt, og luftfugtigheden kan mærkes i T-shirten.

Omkring halvanden kilometer går vi på fjeldryggen, som er en del af vandrerruten "Fortællerruten". Her har Vejle Kommune og VejleMuseerne sat infoskilte op, og drejer du på et rat, giver du strøm til en højttaler, hvor fortællingen om stedets særkende toner frem.

Vi fortsætter ad skrænten og går oven for et af de nedlagte dambrug, som ådalen tidligere talte så mange af. De aflange søer er ved at vokse helt til, og på de stejle overdrev blomstrer blåhatte, gul snerre og røllike, mens orkideerne er afblomstret for i år.

ROEN ER ET VAREMÆRKE

Du vil ofte kunne se rørhøgen svæve over ådalen her, og tornskaden er her også, ligesom du kan være heldig at høre nattergalen. Jeg har også ofte set traner, og det er muligt, at de yngler herude, fortæller naturvejlederen.

Han fremhæver også den ro, der hviler over det bakkede landskab, hvor lyden fra et køretøj i nærheden er det eneste forstyrrende element. Talen forstummer helt af sig selv, efterhånden som pulsen stiger, da vi er i gang med at forcere rutens sværeste stigning.

Heldigvis er der etableret en galge af ældede træstammer, som vi kan hvile op ad på toppen. Nedenfor ligger et stort overdrev, hvor visne brombærkrat overalt stikker op af de afgræssede skrænter.

PASSAGE MED GANGBROER

For tre-fire år siden blev overdrevet indhegnet, og der blev sat geder på. Nu er al brombærkrattet gået ud, og det kommer ikke igen, så nu hvor der igen er masser af græs, kan der sættes kvæg ud, siger Lars Bo Nielsen, da vi har fået pusten igen.

Vi går ned ad bakken og følger Refsgårdevej, indtil vi når ned i bunden og svinger ind i skoven, hvor en koloni af fiskehejrer har slået sig ned i trætoppene. De fleste er dog fløjet på fisketur denne formiddag, og vi går videre ud over Sønderkær.

Engen er våd efter de mange ugers regnsky, men det er kun de høje siv og vildskud, der farver sko og bukseben mørke. For Naturstyrelsen har etableret lange passager med gangbroer, så vi ikke risikerer at strande i den våde og bløde bund. Her på de lune træplanker ligger firbenene og hygger sig, mens gul torskemund blomstrer på et åbent areal.

Nogle gange har jeg også set odderlort her på gangbroerne. Odderen kravler op og skider på plankerne, fortæller naturvejlederen.

ISTIDENS BULLDOZERE

Vi fortsætter ad stien langs Svinbækken og krydser Vejle Å lidt længere henne ved at gå over en nyere træbro. Herfra går det op mod Runkenbjerg, som er noget af det

smukkeste landskab, istiden har skænket Vejle Ådal.

Den markante bakkekam rejser sig fra ådalen, og fra toppen 58 meter over havets overflade er der en fantastisk udsigt ud over både Vejle og Egtved Ådale.

Runkenbjerg står som en rest fra sidste istids voldsomme naturkræfter, hvor gletsjere rykkede frem og tilbage som bulldozere og skubbede dalbunden op og derved skabte det, man kalder randmorænebakker.

FREDET SIDEN 1980

Runkenbjergs helt særlige formation er herefter skabt af smeltevandets erosion i slutningen af istiden, hvor smeltevand har skyllet alt det omgivende landskab væk og har efterladt den markante bakkekam midt i ådalen.

Ådalen omkring Runkenbjerg og Sønderkær blev fredet ved en stor landskabsfredning i 1980. Det har sikret et område på 997 hektar mod bebyggelse og er grundlaget for et tætmasket net af vandrestier, som findes i området.

Vi forlader bakkekammen og går ad Tørskindvej ned til Vejle Å, og drejer ind ved Tørskind Bro Kanoplads. Her har Vejle Kommune etableret en platform i åen, hvor det er let at sætte sin kano eller kajak i åen og sætte kurs ind mod Vejle.

Vi går langs åen og slutter af med turens - ikke stejleste - mens længste stigning op mod Tørskind Grusgrav, inden vi igen er tilbage ved udgangspunktet ved de rustbrune landskabsskulpturer.

VI BESTEG RUNKENBJERG I SEPTEMBER 2023.

SKOVEN GEMMER PÅ ET MYSTISK LANDSKAB

Frederikshåb Plantage rummer et uforudsigeligt landskab, hvor søerne vokser, træer drukner, og verdenshistorien - den med tyskerne - stikker op af jorden.

Af VIBEKE FROST NISSEN | viox@vafo.dk

Fra rasteplassen på Bøgvadvej ligner det en hvilken som helst plantage. En bred grusvej, et buskads, nåltræer og et skilt fra Naturstyrelsen.

Intet antyder, at man om få minutters gang står med udsigt til det, der mest af alt minder om en svensk skovsø, komplet med siv, hættemåger og små holme.

Men det gør man. Det finder vi ud af på en guidet tur gennem Frederikshåb Plantage og Syvårssøerne med Gert Hougaard Rasmussen fra Naturstyrelsen. Han har været tilknyttet området i mange år og kender hver sti og historie, der knytter sig til stedet.

Når man kommer fra parkeringspladsen og ikke kender Syvårssøerne, så ved man ikke, hvad der venter, siger han.

Og han har ret. Velkommen til et stykke natur, der aldrig står stille.

EN PLANTAGE MED HISTORIE

Frederikshåb Plantage blev anlagt i 1804 som et led i statens forsøg på at tæmme de jyske heder. Skoven skulle gøre nytte. Plantagen er stadig driftsskov i modsætning til mange andre statsejede skove, som i disse år bliver omlagt til urørt natur.

Skoven består primært af gamle nåltræer, men Naturstyrelsen arbejder på at få flere løvtræer til at brede sig. Det er en langsigtet plan, som først vil give resultater om flere generationer.

Vi passerer tre åbne områder mellem træer. Det er spor fra en anden tid, hvor tyskerne

under Anden Verdenskrig havde flyverskjul. I alt havde tyskerne syv skjulesteder til fly rundt om i plantagen. Vi kommer forbi de tre af dem.

Et stort hul i jorden markerer, hvor et brændstofdepot lå skjult. Naturstyrelsen forsøger at holde områderne fri for tilgroning, så historien stadig er til at få øje på.

SØER, DER KOMMER OG GÅR

Det hele ændrer sig, da vi drejer ned ad en sti og begynder at gå ned mod Syvårssøerne. Her åbner landskabet sig. Udsigten over vandspejlet er overraskende og storslået. På den anden side af søen rejser høje nåltræer sig, og langs bredden breder sivene sig i store, tætte striber.

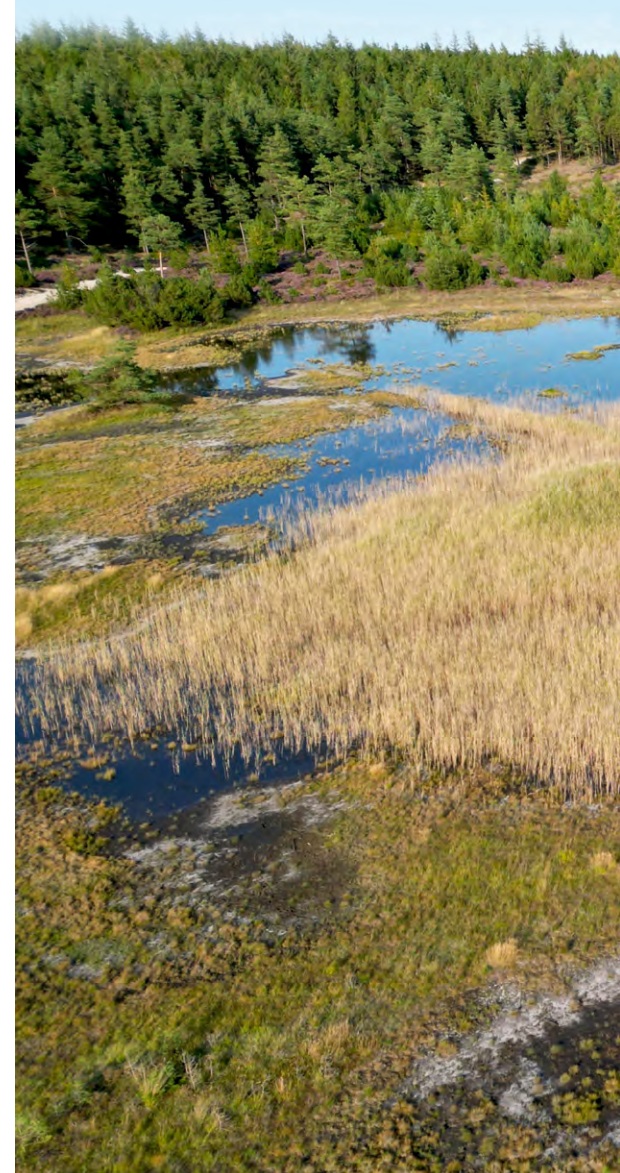
Det minder mig om en svensk skovsø, siger Gert Hougaard Rasmussen.

Syvårssøerne er ikke permanente. Deraf navnet. Ifølge gammel folketro dukkede de kun op hvert syvende år - måske fordi det passede med rytmen, måske bare fordi syv er et magisk tal. I virkeligheden styres de af grundvandsspejlet, som har sine egne bakker og dale. Det gør Syvårssøerne helt uforudsigelige.

EN BRO GENNEM DET VÅDE LANDSKAB

De store vandmængder gjorde det i efteråret 2024 nødvendigt at bygge en ny bro hen over et af de våde områder på sydsiden, da den daværende bro gennem flere måneder havde stået under vand.

Da den nye blev anlagt, var vandstanden oppe på 97 centimeter. Senere steg den yder-

ligere til over én meter, og det blev nødvendigt midlertidigt at lægge ekstra traller oven på broen, så man kunne komme tørskoet over.

Oplevelsen af at gå ad den lange, smalle bro midt i det våde landskab er stadig noget særligt. Her går man mellem siv og vand på begge sider, mens svaler flyver lavt hen over overfladen og markerer, at man ikke er alene.

SANDKLIT MIDT I SKOVEN

Et stykke længere henne på ruten rammer vi noget, der næsten føles helt forkert, men som er skabt af naturen: en stor sandklit med det fineste, hvide strandsand. Her står man midt i skoven, men det føles som at være på en strand.

Sandet i området er alt sammen kommet som flyvesand over to omgange. En del stammer fra storme for omkring 8000 år siden, kort efter istiden.

Resten er blæst til området omkring 1580, da Danmark oplevede den såkaldte "lille istid", hvor kraftige storme førte store mængder flyvesand ind over landskabet.

LYNG, KØER OG GAMMELT FYGESAND

Vi går væk fra søerne og nærmer os Store Rygbjerg - også kendt som det Store Rygende Bjerg. Det er Frederikshåb Plantages højeste punkt og har fået sit navn, fordi sandflugt før i tiden fik højen til at se ud, som om den røg.

Vi går ind gennem en indhegning, hvor en lille flok Galloway-køer græsser mellem blomstrende lyng og tyttebærplanter. Vi

møder dem dog ikke denne dag - men vi skal holde øje med deres efterladenskaber.

Vi smager på de røde tyttebær - modne og let syrlige - mens svaler og guldsmede suser lavt hen over lyngen.

DERFOR OPSTOD STIERNE

Da coronanedlukningerne ramte i 2020, eksploderede interessen for området. Naturstyrelsen havde kort forinden fortalt om Syvårssøerne i landsdækkende medier, fordi vandstanden på det tidspunkt steg usædvanligt hurtigt, og pludselig strømmede folk til.

Folk gik ikke kun på stierne. Vi kunne slet ikke styre det, fortæller han.

Det gav udfordringer, men omvendt var det positivt, at så mange danskere fik øjnene op for glæden ved dansk natur.

Flere steder måtte der i 2020 og 2021 sættes stivere og gitter op for at holde stier fra at skride. Og langs nordsiden, hvor der egentlig ikke var planlagt stiforløb, opstod nye trampestier spontant.

De fik lov at blive. Ikke markerede, ikke vedligeholdte. Men tydelige.

Vi kunne ikke have planlagt dem bedre selv. De er opstået logisk og organisk. Når folk mødte vand, fandt de selv en vej udenom, forklarer han.

NATURENS RO OG HVERDAGENS SUMMEN

Vi går langs med stien, mellem søen og høje fyrretræer, da der lyder en gennemtrængende fuglesang.

Det er fuglekongen, I kan høre. Den er tydelig at høre, fordi den synger så højt, fortæller Gert Hougaard Rasmussen.

Et par minutter senere drejer vi væk fra søen. Træerne lukker sig om os, og det, der før var åbent, fredeligt og fuldt af udsigt, er nu plantage igen.

Lige fremme høres svag trafikstøj fra Bøgvadvej. Det er en lidt surrealistisk overgang - men også en påmindelse om, at naturens store oplevelser ikke altid ligger langt væk.

Vi krydser forbi flyverskjulene en sidste gang og ender på rastepladsen, hvor vi startede.

VI VANDREDE I FREDERIKSHÅB PLANTAGE I AUGUST 2025.

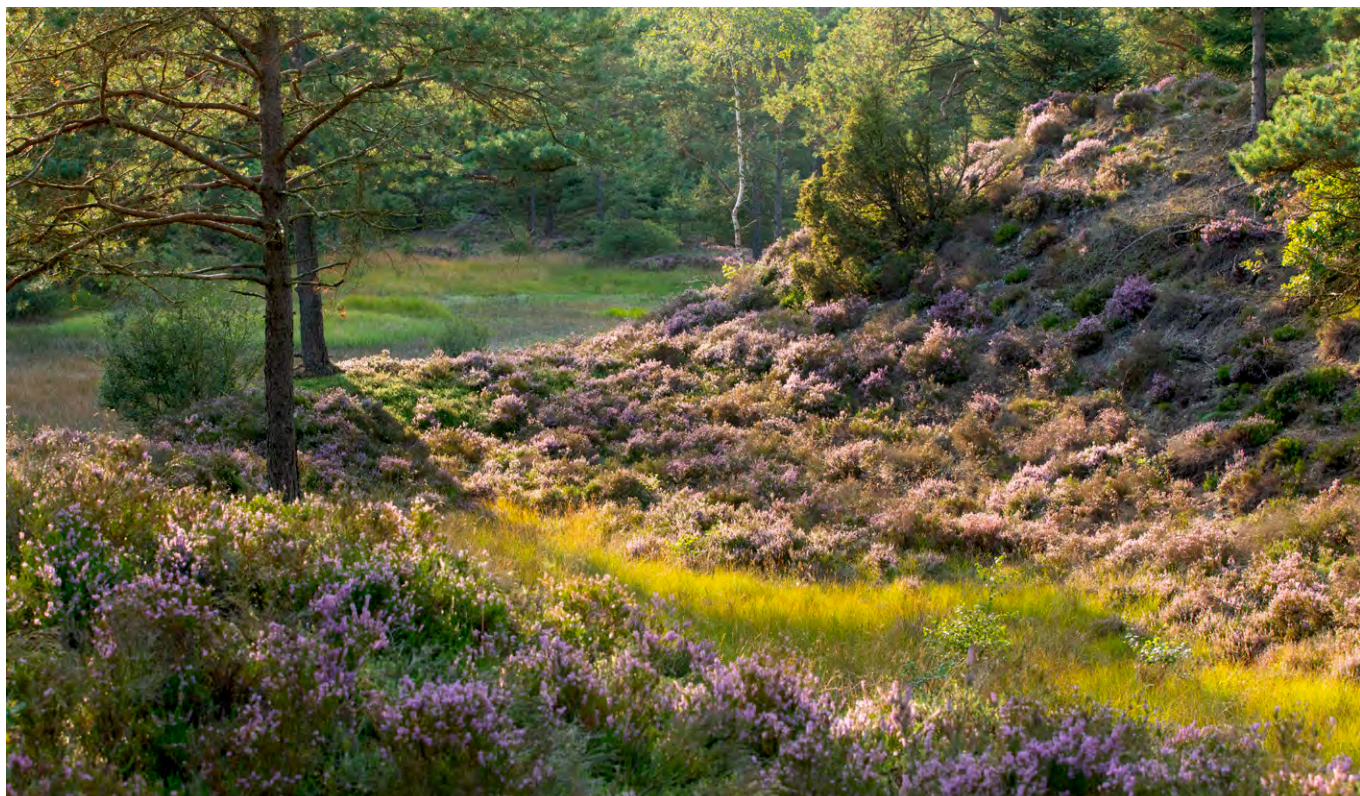
FREDERIKSHÅB PLANTAGE

Turen gennem plantagen og rundt om Syvårssøerne er cirka syv kilometer lang. Ruten er kuperet og mange steder på ujævn terræn, så man skal være godt gående.

Parkering: Parkeringspladsen på Bøgvad 121, 7183 Randbøl.

SCAN MIG OG FIND VEJ TIL PARKERING

Fotos: Mads Fjeldsø

HARALDSKÆR ER ÅDALENS STORE EKSPERIMENTARIUM

Haraldskær ligger blot 10 minutters kørsel fra Vejles gågade, men rummer alle de typer natur, man kan finde i Vejle Ådal.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Vejle bryster sig af nærheden til naturen, og noget af den mest spændende natur ligger blot 10 minutters kørsel fra byens gågade.

Her ved Haraldskær ved Sinatur-hotellet og den røde avlsgård ejer Vejle Kommune jorden på tværs af ådalen, og naturvejleder hos Økolariet Finn Lillethorup står klar til at guide os rundt.

Området her er et tværsnit af ådalen, hvor vi kan opleve den forskellige slags natur, der findes i ådalen. Da kommunen ejer alle jorde, har man mulighed for at arbejde med naturen og biodiversiteten som et slags

eksperimentarium, hvor man prøver ting af, siger Finn Lillethorup.

MÅ PRØVE SIG FREM

Han fortæller, mens vi bevæger os væk fra avlsgården og går op mod den stadig eksisterende mølledam ved den nedrevne Kvak Mølle få hundrede meter fra avlsgården.

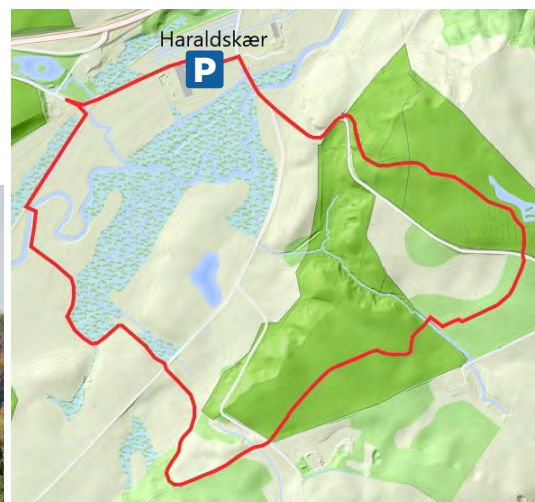
Vi ved meget om, hvad der er til menneskets fordel. Men vi ved ikke så meget om god natur, der består af mange fine sammenhænge, der er afhængige af hinanden. Derfor må vi prøve os frem, og det gør Vejle Kommune her i området og har gjort det i mange år.

Det er en opsat storkerede et synligt bevis på.

Jeg ved ikke, hvornår storken sidst har været her, men storken er blevet en symbolfugl. Den er et symbol på, at vi har spændende enge, og det synes vi, at vi har her nu. Hvis den ikke kommer, skal det ikke være på grund af dårlige faciliteter, understreger Finn Lillethorup med et smil.

KÆMPE SUCCESHISTORIE

Vi gør holdt ved den lille bæk, der løber fra Vejle Å.

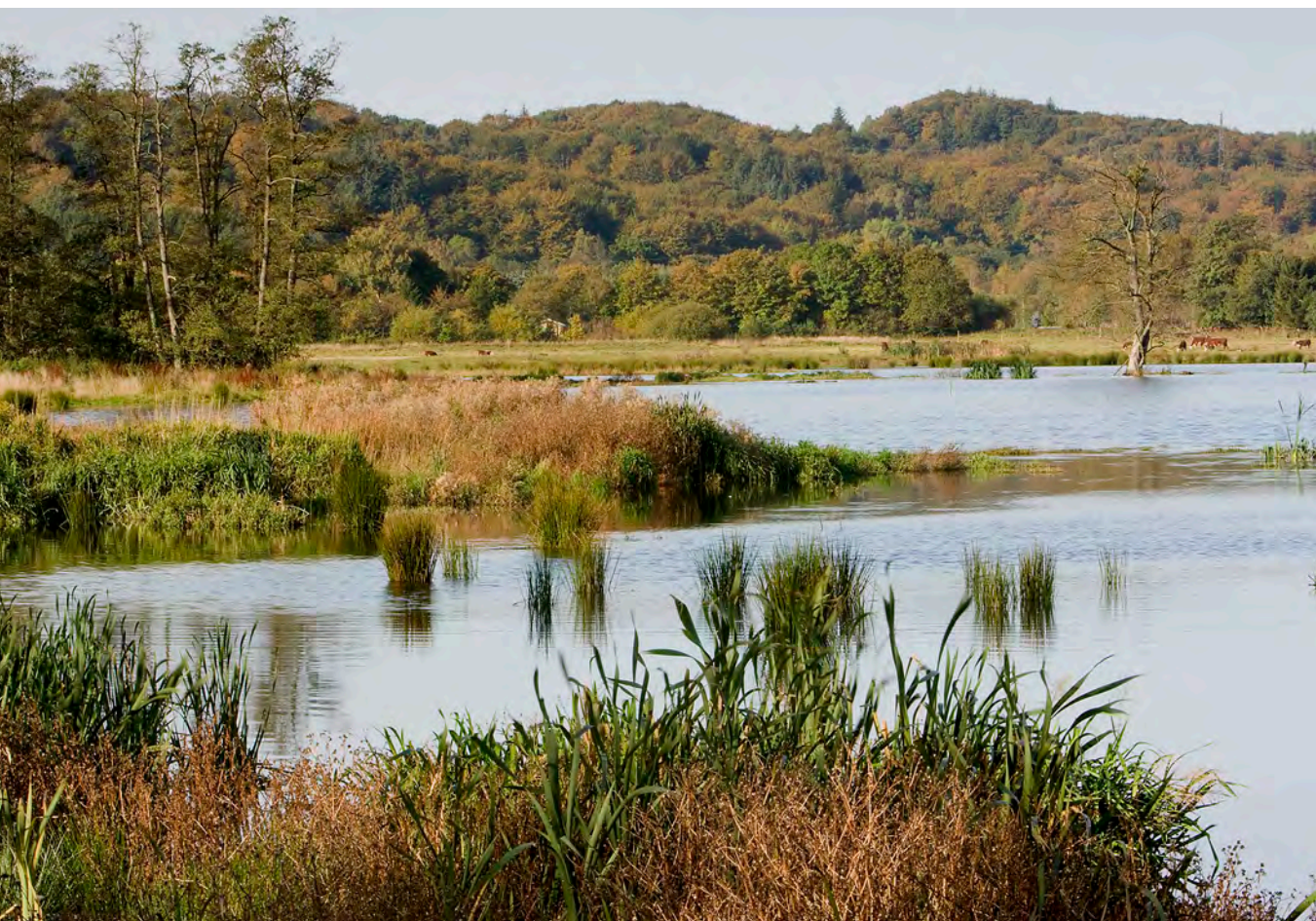
HARALDSKÆR

Glæd dig til en 4,5 kilometer lang vandring på eng, over marker og i skov i både fladt og kuperet terræn.

Parkering: Ved de røde avlsbygninger ved Haraldskær, Skibetvej 139, 7100 Vejle.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

Fotos: Mads Fjeldsø

Den snor sig lystigt, og naturvejlederen får hurtigt øje på to små ørreder i det klare og rislende vand. Det er et resultat af det arbejde, Vejle Sportsfiskerforening og Vejle Kommune foretog omkring årtusindskiftet.

Spærringer blev fjernet, flere dambrug blev nedlagt langs Vejle Å, og sportsfiskerne forbedrede gydemulighederne i de små tilløb til åen.

Det er en kæmpe succeshistorie. Tidligere satte man fiskeyngel ud - man nærmest opdrættede fisk i åen - men nu har vi en vel-fungerende fiskebestand her, fordi sportsfiskerne har forbedret ørredernes mulighed for lægge æg i de helt små vandløb, siger naturvejlederen begejstret og tilføjer:

Kvak Mølle Bæk her lavede danmarkrekord for nogle år siden, da man via elektrofiskeri talte 12 til 14 ørreder per meter her.

DET VAR EN ØJENÅBNER

Vi gør et kort ophold på den kunstige dæmning ved møllesøen, hvor rørhøgen svæver over søen, og fiskehejren er på arbejde, men fortsætter ned på engen, hvor naturvejlederen åbner en indhegning til et blomstrende stykke natur.

Det er mere end 10 år siden, at den halve hektar blev hegnet ind, og her slår det frivillige korps i Vejle Ådals Le-laug det høje græs med le tidligt og sent i sæsonen.

Her er fyldt med blomster, og det har været en øjenåbner, at vi kan lave så meget natur ved at lave høslæt i stedet for almindelig afgræsning, siger vejlederen.

Tidligere stod der en masse kedeligt tagrør og rørgræs på arealet, men nu vokser gul

kællingetand, kattehale, angelik og baldrian samt en fin bestand af majgøgeurt.

Den fredede maj-gøgeurt er en af vores mere almindelige orkideer, men det er en plante, der har meget specielle krav til, hvor den kan leve. Der skal være helt bestemte svampe i jorden, orkideen kan samarbejde med, og den vokser typisk, hvor grundvandet, som her er presset op, og bestanden er fin takket være høslæt-folket. De er stolte, men også lidt kede af det, fordi antallet af orkideer på arealet er faldet de senere år, fortæller Finn Lillethorup og tilskriver det forandringer i det lokale klima.

HEGNET OPPE I SKOVEN

Fra engen peger naturvejlederen op mod den sydvendte ådal-skrænt, hvor Vejle Kommune har fældet træer og lysnet den skrånende skovbund.

Indhegningen til de græssende dyr er sat 100 meter op i skoven, og dermed skubber man til den normale grænse mellem eng og skov.

I gamle dage hegnede man skoven af, så dyrene ikke gik derind. Det var også skrevet ind i loven, at der ikke måtte gå dyr i skoven. Det hænger stadig ved, og Vejle Kommune har fået dispensation, så nu kan de dyr, man sætter ud, græsse på skråningen. Så vil man følge, hvordan det påvirker naturen deroppe.

Turen går videre tværs over engen og over på den anden side af Vejle Å. Vi gør ophold på broen og studerer fire pragtvandnymph, der danser hen over vandspejlet.

Vi fortsætter hen forbi flere af ådalens mange indhegnede arealer, hvor kvæget gumler på græs og blomster.

En stæreflok følger i kølvandet på kvæget, for fluerne er omkring kolortene, og det giver god føde til fugleflokken.

DE STORE DYREFLOKKE

I alt er 100 hektar - eller hvad der svarer til cirka 200 fodboldbaner - indhegnet til såkaldt holistisk græsning i ådalen.

Her flytter de lodsejere, som kommunen har et samarbejde med, dyrene hele tiden, så de græsser som de store dyreflokke, der tidligere vandrede ud over stepperne.

Turen bliver nu mere kuperet og går op i skoven på sydsiden af ådalen. Vi bevæger os i Jubilæumsskoven, der er nyplantet i 90'erne og efter årtusindskiftet.

Det var en del af Vejle Kommunes strategi i forhold til den nationale opgave med at rejse skov. Træerne er plantet på gamle pløjemark, og som natur er det ikke vanvittigt spændende endnu, men det bliver det med tiden, siger Finn Lillethorup.

Vi er efterhånden nået tilbage til de røde avlsbygninger, der fungerer som porten til ådalen med nyt udstillingslokale, der gør gæsterne klogere på naturen i den smukke dal.

Det er vi blevet efter et par timers vandring i det lokale eksperimentarium af et stykke varieret natur tæt på byen.

VI GIK TUR VED HARALDSKÆR I JUNI 2023.

KULTURPLANLÆGNINGSKÅBET

Foto: Mads Fjeldsø

Fotos: Mads Fjeldsø

VEJLE MIDTBY

STADSARKITEKTEN SER VEJLE SOM EN LEVENDE BY

Vejle Midtby er ikke en statisk størrelse - byen udvikler sig hele tiden, fortæller stadsarkitekt Lisbet Wolters.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Vejle undergår en stor udvikling i disse år, hvor nye bydele skyder frem i hver sin ende af byen, veje udvides, mens andre lukkes og store boligejendomme skyder op i centrum.

Mod vest opføres en lang række boliger på holme i den bløde ådal. Mod øst skal en ny bydel udvikles på de nuværende erhvervsarealer langs Nordkajen og Strandgade.

Vi tager på rundtur i centrum af Vejle med stadsarkitekt Lisbet Wolters. Hun har valgt ruten og peger på de ting, som kendetegner en velfungerende og levende by.

Stadsarkitekten finder dog også forandringer, hun som fagperson ikke vil prale af.

Vi begynder turen ved Vejles ældste bygning, Sct. Nicolai Kirke, på Kirketorget, hvor stadsarkitekten også har kontor i teknisk

forvaltning. De to store bygninger vidner om, at Vejle forandrer sig over årene.

BYEN TILPASSER SIG TIDEN

- Du kan se på kirkens mursten, at den er blevet bygget til flere gange gennem årene, og det hus, jeg arbejder i, er oprindeligt et hospital og senere et tandlægehus. Det vidner om, at bygningerne bliver tilpasset til nye behov, og det gør netop en levende by, at den kan tilpasse sig den tid, vi lever i, forklarer Lisbet Wolters.

Vi går ned ad Havnegade, hvor bygningerne på begge sider af vejen ned mod havnen er forholdsvis lave i to-tre etager.

- Hovedparten er ældre ejendomme med en autentisk arkitektur, og Havnegade er en af de gader, vi har i søgelyset i forhold til udviklingen af Nordkajen og den nye bydel. Hvis der kommer en tunnel for enden af gaden, vil den ikke længere være så trafikeret

som i dag, og det vil åbne op for en masse udvikling, siger Lisbet Wolters.

Gaden er også interessant af en anden årsag - synet af Fjordenhus ude havnebasinet. Flere har kritiseret, at det ikoniske bygningsværk forstyrrer de rene linjer, som Havnegades huse, fjorden og Vejlefjordbroen tidligere udgjorde, når man kom ad Havnegade og kiggede ud mod broen.

FJORDENHUS FYLDER I HORISONTEN

Men stadsarkitekten viser, at der er forskel på, hvordan Fjordenhus opleves fra Havnegade. Går vi på venstre fortovej, hvor Roberts Isbar ligger, forsvinder Fjordenhus. Går vi over på modsatte fortovej, ligger Kirk Kapitals hovedsæde lige midt i kilen ud mod broen.

På den måde forandrer indtrykket af bygningen og fjorden sig efter udgangspunktet.

- Jeg synes, Fjordenhus er en gave til vores by. Jeg synes ikke, det gør noget, at bygningen er så synlig. Den er et pejlemærke, også for hvad vi kan i Vejle. Og jeg synes, det er generøst, at familien har gjort, at vi alle kan gå ind i og nyde det kunstværk, som bygningen reelt er, siger stadsarkitekten.

ØSTERBO ER EN SMUK AFDELING

Hun fremhæver det gamle toldkammer og den renoverede skibsproviantering ved havnen som gamle, smukke bygninger, hvorefter vi fortsætter hen ad Windfeld-Hansens Gade og Østerbrogade og svinger ind til Østerbos karakteristiske røde blokke.

Selvom de mange boligejendomme ved første øjekast ser ens ud, er der masser af variation i bygningerne og deres detaljer.

- Østerbo er en virkelig smuk boligafdeling, der er bygget over mange år. Ejendomme passer godt sammen med deres røde sten og hvide vinduer, men kigger du efter, er de også meget forskellige, fortæller stadsarkitekten.

FRA KRAT TIL BYENS STØRSTE PARK

Mellem Østerbo og havnens industriområde, der de kommende år skal forvandles til et helt nyt bolig-, universitets- og erhvervsområde, slynger den få år gamle klimapark sig ned mod lystbådehavnen og Bølgen.

Det område, der engang var mest fyldt af ufremkommeligt krat, er forvandlet til Vejles største park. Her er lange skrånede græsarealer, som fører regnvand ned i en kanal, der løber gennem en lille sø og

videre ud med fjorden, mens parken også rummer legeplads, skulptur og forskellige siddemuligheder.

- I virkeligheden er det et teknisk anlæg, der er udviklet, så det løser en klimaudfordring og samtidig skaber en bedre by, fremhæver Lisbet Wolters.

For enden af parken svinger vi til venstre ad lystbådehavnen og lægger Bølgen bag os - Vejles mest kendte boligbyggeri, der har fået en helt særlig betydning for byens nyere udvikling.

VANDKANTEN ER FOR ALLE

Vi fortsætter rundt om Havneøen, hvor vi kan gå helt tæt på vandet, og det er byrådets fortjeneste.

- Byrådet besluttede, at kanten mellem havnen og byen skulle være offentligt område. Det ser du ikke i alle byer, hvor man nogle steder sælger vandkanten, forklarer Lisbet Wolters.

Vi forlader den kunstigt skabte boligø og passerer Kanaltårnene. Det er et byggeprojekt, stadsarkitekten gerne havde set løst på en anden måde rent arkitektonisk, for der er ikke meget spræl eller spændende detaljer i de to boligårne.

Længere henne ad Strandgade, ligger et andet eksempel på byudvikling, som stadsarkitekten ikke har grund til at prale med. Det handler om den lave del af Føtexhus, som oprindeligt var hjemsted for Windfeld-Hansens Bomuldsspinderi.

I dag er den historiske industribygning pakket ind i Føtex' gråmalede facade.

- Bygningerne står der endnu, men historien er forsvundet, fordi du ikke kan se sporene fra spinderiet. Jeg kunne godt have drømt om, at det var løst på en anden måde, sådan som det for eksempel er sket med Spinderihallerne i Vestbyen, forklarer hun.

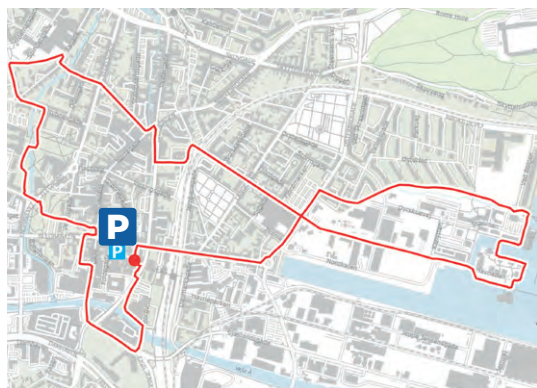
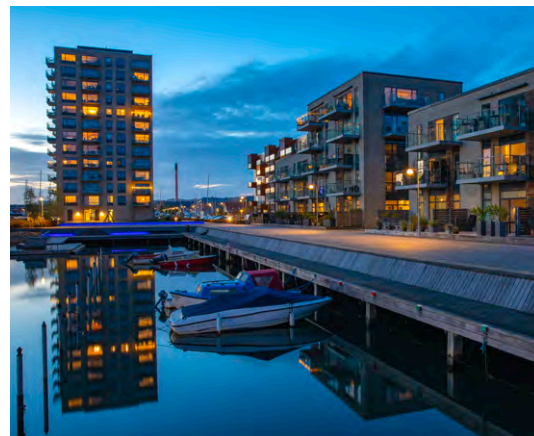
Netop Ved Spinderihallerne håber stadsarkitekten, at der kan blive råd til at udvikle Inger Christensen Park, som det grønne areal på hjørnet af Nyboesgade og Valdemarsgade nu er navngivet. Håbet er blandt andet, at Vejles kendte digter får en skulptur rejst i parken.

- Tænk, hvis en anden by end Vejle kommer først med en skulptur af Inger Christensen, udbryder Lisbet Wolters.

Lisbet Wolters runder gåturen af i Økolariets bylaboratorium.

Her kan man i miniaturestørrelse se alle byens bygninger og de bygge- og anlægsprojekter, der endnu ikke er ført ud i livet i den evigt foranderlige by.

VI GIK GENNEM BYEN I SEPTEMBER 2025.

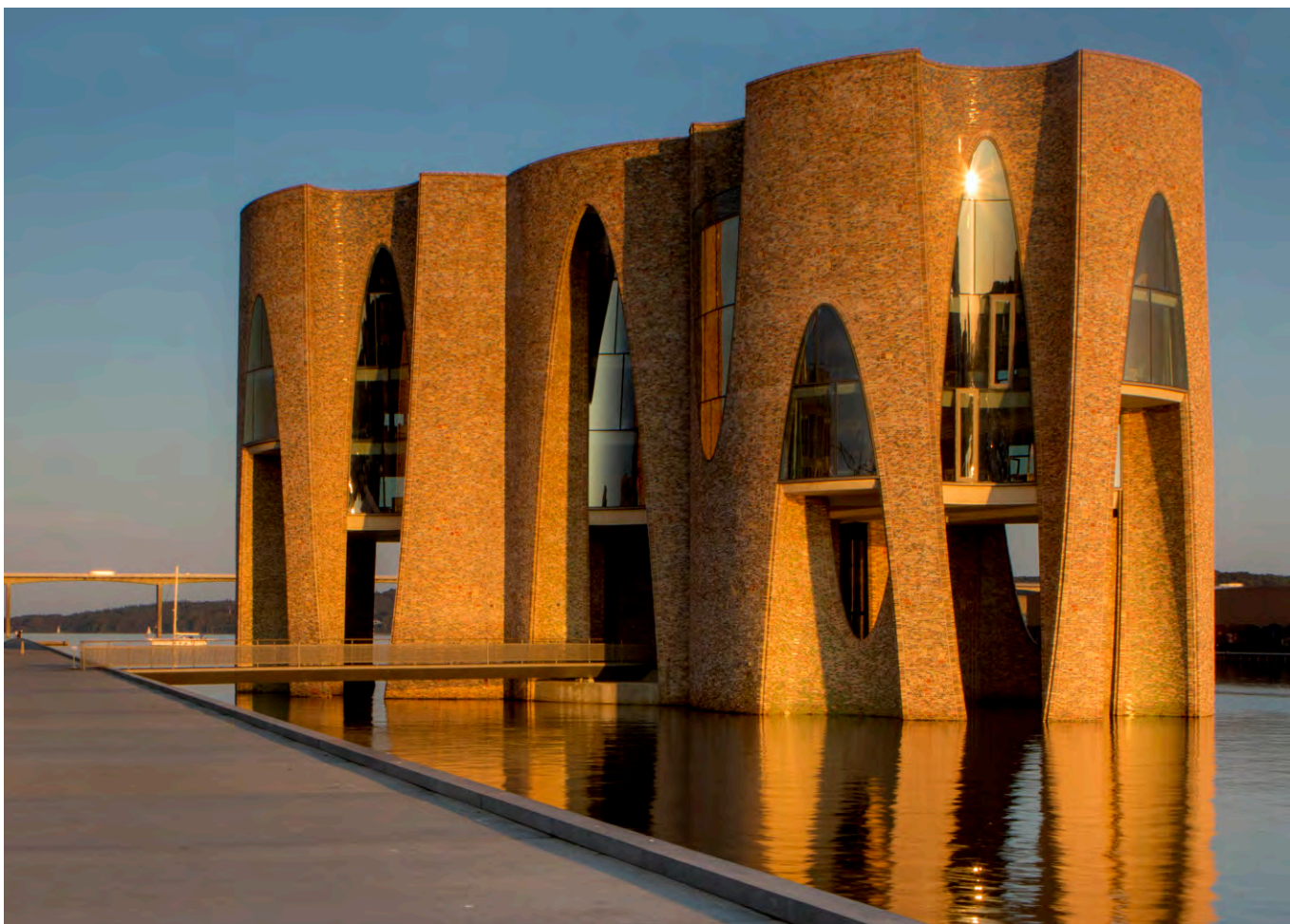
VEJLE MIDTBY

De andre ture i dette magasin går rundt i grønne områder, men denne rute er i Vejle midtby.

Parkering: For eksempel på Kirketorvet, 7100 Vejle - eller i et af kommunens p-huse i midtbyen.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

DRAMATISKE UDSIGTER OG HISTORISKE VINGESUS

Engelsholm Slot kan blive udgangspunkt for en hel lille tidsrejse. Gå fra barokkens stramme linjer til vilde lyngheder, mens gamle diger fortæller om svundne tider.

Af VIBEKE FROST NISSEN | viox@vafo.dk

Ved bredden af Engelsholm Sø finder man en af Vejles lidt oversete naturperler, Engelsholm Skov, som byder på en bred variation af naturoplevelser.

Det mener naturvejleder Gert Hougaard Rasmussen fra Naturstyrelsen. Han holder meget af at gå i den cirka 100 hektar store skov, som har tilhørt Naturstyrelsen siden 1942.

- Noget af det, jeg er særligt begejstret for ved den her skov, er, at der er så stor variation. Vi har løvskov og nåleskov. Vi har spor

fra baroktiden og fra renæssancetiden. Vi har skoven, vi har åen, og vi har slotsparken ved Engelsholm Slot. Vi har hede-natur, vi har ådal, vi har å. Vi har bakkekamme, vi har slugter. Der er rigtig gode muligheder for nogle spændende vandreture, forklarer han.

HISTORISK SLOTS-PARK

Han har tilrettelagt en rute rundt i skoven på knap fem kilometer med start ved Engelsholm Slot.

Vi begynder i slotsparken, et smukt og historisk område, der i dag tilhører Engelsholm Højskole. Her mødes to historiske perioder i parkens design: Den stramme barokstil med sine skarpe linjer og symmetri, og den mere romantiske renæssancestil, hvor elementerne er arrangeret med en tilsyneladende tilfældighed, der er alt andet end tilfældig.

Efter at have passeret slotsparken, hvor de flotte lindetræer står som et levende monument over barokkens præference for stramme linjer, bevæger vi os ind i skoven.

Den første del af ruten fører os gennem den gamle Dyrehave, hvor slottets indhegnede hjortevildt engang græssede. Resterne af de gamle diger, der omkransede dyrehaven, kan stadig ses i skovbunden.

Lidt længere fremme åbner skoven sig ved en lille lysning, kendt som Nøddehaven, hvor der vokser en række forskellige nøddetræer.

UDLAGT TIL URØRT SKOV

I lysningen ser vi en større flok butsnudede frøer, der springer rundt på skovbunden. Det er august, og det er netop sæson for dem, og det lille dyreliv giver et livligt pust til den stille skov.

Et væltet træ ligger næsten hen over den smalle sti, men det får lov til at blive liggende, da det stadig har rødder i jorden.

- Sådan et træ er fantastisk for biodiversiteten. Det er væltet, men det har stadig kontakt med jorden, så træet lever stadig, og der vokser stadig blade på det. Men det er i en langsom nedbrydning, og det nyder mange plante- og dyrearter godt af, fortæller Gert Hougaard Rasmussen.

Væltede træer, der rådner væk stille og roligt, kommer man til at se flere af i Engels-

ENGELSHOLM SLOT

Turen er knap fem kilometer lang. Ruten er flere steder relativt kuperet og kræver godt fodtøj og er ikke velegnet for barnevogne eller gangbesværede.

Parkering: Parkeringspladsen i skovkanten lige før Engelsholm Slot, Engelsholmvej 6, 7182 Bredsten.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

Fotos: Mads Fjeldsø

holm Skov fremover. Skoven skal udlægges til urørt skov.

- Vi vil dog stadig fjerne de træer, der vælter hen over stierne. De stadig være tilgængelige for skovgæsterne, forsikrer Gert Hougaard Rasmussen.

BLOMSTRENDE LYNG

Vi passerer det væltede træ og fortsætter ad stien gennem skoven, som stiger og falder i det kuperede terræn. Især bakkekammen i Vesterskoven byder på flotte udsigter over skoven og de temmelig dybe slugter på begge sider af os.

Efter at have krydset et åbent engareal, hvor en lille flok køer græsser, fører ruten os ad en træbro over Vejle Å.

Her ændrer skoven karakter. Hvor den første del af Engelsholm Skov er præget af lerjord og løvskov, er størstedelen af Vesterskoven gammel hede, hvor sandholdig jord dominerer. Her står de høje nåletræer tæt, og duften af lyng og hedegræs fylder luften.

- Et gammelt vejrvarsel siger: "Blomstrer lyngen helt i top, får vi vinter i galop," siger Gert Hougaard Rasmussen, mens han plukker et stykke lyng, hvis blomster når helt i top.

- Men hvis man ikke bryder sig om den forudsigtelse, så plukker man bare en ny, siger han med et lille grin og plukker et stykke lyng, hvor der kun er blomster cirka halvvejs op.

Den tørre duft af lyng og hedegræs står i skarp kontrast til den fugtige løvskov, vi gik for kort tid siden. Midtvejs op ad en bakke finder vi en bænk, næsten indhyllt i lyng.

- Jeg var i sin tid med til at beslutte, at bænken skulle placeres her. Dengang var der herfra en flot udsigt ud over skoven og engarealet. Men træerne er vokset hurtigt op, så nu er der ikke rigtig noget udsigt tilbage. Nu er bænken mere velegnet til lige

at få et lille hvil, når man er på vej op ad bakken, siger han med et smil.

RO VED SØEN

Stien drejer, og vi bevæger os tilbage over broen over Vejle Å i retning tilbage mod slottet og søen. Men hvor vi før gik på bakkekammen, går vi denne gang nede i slugten. Træerne tårner sig op over os.

Vi når Engelsholm Sø, hvor en lille udsigtsbro inviterer til en pause. Her kan man nyde den stille sø og se Engelsholm Slot spejle sig i vandet på den ene side, mens Nørup Kirke rejser sig på den anden. Stilheden ved søen er nærmest total, kun afbrudt af fuglekvidder og lyden af vinden i træerne.

- Der er kun syv både, der har tilladelse til at sejle her. Ingen af dem har motor. Det betyder, at der er helt roligt her ved søen, og det giver blandt andet et fugleliv, som

man ikke ser mange andre steder, forklarer Gert Hougaard Rasmussen.

Er man heldig, har man ved Engelsholm Sø blandt andet mulighed for at se havørn, isflugt og fiskehejre eller nogle af de mange svømme- og dykænder, der holder til ved søen.

Vi går tilbage på stien, hvorfra vi stadig kan skimte søen gennem træerne på venstre hånd. Her er naturen lidt vildere, og væltede, mosbelagte træer ligger flere steder.

- Det område her har været udlagt til urørt skov siden midten af 1990'erne. Det er en lille forsmag på, hvordan resten af skoven gerne skal komme til at se ud på sigt, siger han.

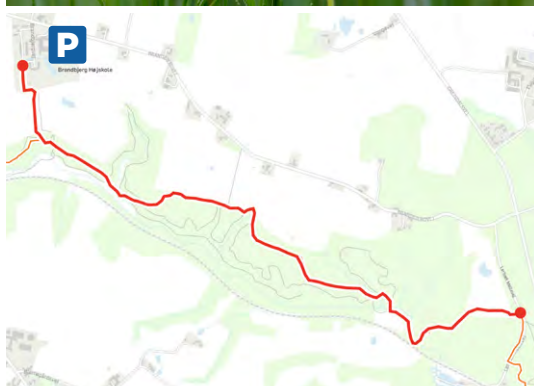
Kort efter kan vi fornemme Engelsholm Slots hvide farve mellem træerne. En smuk naturtur med mange forskellige oplevelser er slut.

VI GIK TUR I ENGELSHOLM SKOV I AUGUST 2024.

GREJSDALEN

Fotos: Mads Fjeldsø

GREJSDALEN

Grejsdalstien er i alt 16 km lang og går fra Jelling til Vejle - eller modsat. Turen, der beskrives her, er cirka fire kilometer (hver vej). Den er stærkt kuperet og kræver godt bentøj.

Parkering: Flere muligheder, blandt andet parkeringspladsen ved Brandbjerg Højskole.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

EN TUR FOR FOLK MED DET RETTE MINDSET – OG FORNUFTIGT FODTØJ

Grejsdalens kuperede terræn afslører en verden af urørt skov og vilde haver.

AF ALEXANDER CHRISTIANSEN | vejle@vafo.dk

Freden og roen breder sig i kroppen, mens turen går langs det kuperede terræn til lyden af fuglekvidder og rislen fra den omkring løbende bæk.

Man blander sig med ét ind i naturen. Og det er ikke tilfældigt.

Området omkring Brandbjerg Højskole og Grejsdalstien hænger nemlig sammen og skaber et unikt skov-, dyre- og plantemiljø, og man må ikke snyde sig selv fra at se og opleve det med egne øjne.

Det fortæller projektleder og turguide Trine Møller, som avisen går tur med i vildtområdet omkring Brandbjerg Højskole og i skoven langs Grejsdalstien.

- Når man går i den urørte skov, mærker man, hvordan naturen går sin gang, og når roen indtræder, styrkes ens sanser, så man både dufter skoven bedre, høre vinden og vandet bruse og dufter de mange indtryk fra de forskellige planter og træer, forklarer Trine Møller, mens vi går på en af de mange snoede stier.

SNOEDE OG KUPEREDE STIER

Det er vigtigt at nævne, at Grejsdalstien ikke er for alle. Turen går op og ned ad de store bakker, og da store dele af turen foregår i et urørt skovområde, kan det blive nødvendigt at træde over et væltet træ i ny og næ.

Men med det rette mindset og med fornuftigt fodtøj på er turen en blanding af fysisk aktivitet og gode stimuli af sanserne.

Kort inde på gåturen nærmer man sig det, som Trine Møller kalder for Grejsdalstiens hjerte. Ellesumpen.

Et frodigt og roligt, men samtidig levende område, der har sit helt eget liv.

Ellesumpen kan ifølge Trine Møller noget helt specielt.

VI TAGER BAD I SKOVEN

Grejsdalstiens hjerte byder op til det, som turguiden kalder for skovbadning.

Det er dog ikke den typiske form for badning, der er tale om i dette tilfælde.

En lille snoet sti viser sig langs den rislende bæk, og følger man den, kommer man frem til et lille, lukket hjørne af skoven, der - i Trine Møllers optik - er særdeles velegnet til at smide skoene og mærke skovens liv gennem vandet, der løber rundt om fødderne. Der er endda et væltet træ, man kan sidde på i ro og mærke vandet glide langs vristen. Et perfekt sted til at dyrke shin-rin-yoku - på godt dansk: skovbadning.

- Jeg plejer at bede vores deltagere om at tage dette stykke af turen i stilhed. På den måde får hovedet en pause, hvor den udelukkende fokuserer på at lytte, dufte, se og mærke naturen. På alle andre tidspunkter

af turen snakker vi helt normalt, men lige her opfordrer jeg til total stilhed for oplevelsens skyld, fortæller hun, da vi har gået turen i stilhed.

Og som hun rigtigt fortæller, er der rig mulighed for at snakke på resten af turen.

Stien har nemlig en rig historie, der omhandler alt fra planter og træer langs stien til historier om, hvordan stien kun er blevet til, fordi lokale lodsejere har været villige til at lade noget af deres grund blive til en sti for den almene borger.

SHELTER OG UDE-TOILET

Dagens gåtur, der slutter på Brandbjerg Højskole, bringer os inden ankomst forbi en shelterplads.

Tre store shelters med bålplads, Hørup Bæk, der glider afsted langs kanten, vildt dyre- og planteliv, så langt øjet rækker, og noget så sjældent som et træk- og sliptoilet midt ude i naturen.

- Flere skoleklasser benytter sig af shelterområdet her. Tidligere var det hårdt at skulke på toilet, da det var stejlt op og ned for at komme til Brandbjerg Højskole. Nu har vi fået noget så moderne som et udendørstoilet, så stedet er meget mere attraktivt, end det var tidligere, fortæller Trine Møller og fortsætter:

- Jeg har selv sovet her nogle gange, og jeg finder en ro i at ligge herude. Lyden af bækken og de små dyr, der render rundt og passer sig selv i området, er en form for terapi.

BRANDBJERGS VILDE HAVE

Ved turens afslutning venter en have ud over det sædvanlige.

Vejen dertil går ad en flot og dyb sti ved navn Nøddealléen. Træerne buer over hovedet i en form, så man nærmest føler sig helt kongelig.

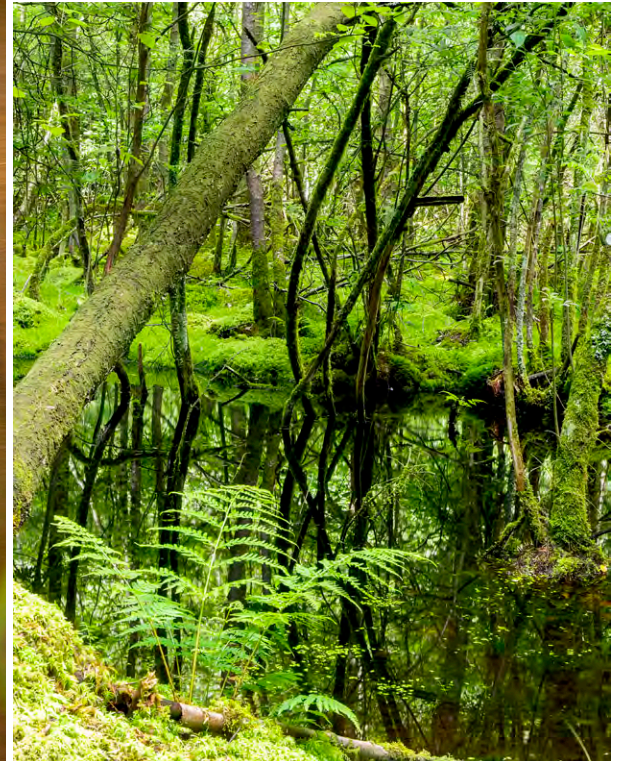
Ved udgangen af Nøddealléen ser man hurtigt det frodige og biodiverse område, Brandbjerg Højskole ejer.

Det første syn, man mødes af, er den store, vilde og farverige have med et stort ud-kigstårn. Det er et perfekt sted at sidde og nyde roen og bare se naturen udfolde sig.

Dyrelivet i området er rigt, og er man tålmodig og rolig, titter rådyr, harer og en stor mangfoldighed af fuglearter frem.

VI TOG SKOVBAD I GREJSDALEN I JUNI 2024.

Fotos: Mads Fjeldsø

MØLHOLM ÅDAL

GENIAL NATUR LIGGER OMKRANSET AF BYEN

Mølholm Ådal ligger klos op ad Vejles villakvarterer, men rummer noget af den mest kostbare og artsrige natur i kommunen.

Af TORBEN JUHLER | toju@vafo.dk

Helvedes huller. Fredet natur. Det reneste vand. Oaser og overdrev.

Mølholm Ådal og genboen Højen Ådal rummer en masse genial natur, og vejlsenerne har den liggende lige uden for døren.

Det er konklusionen fra skov- og landskabssingeniør og naturvejleder Lars Bo Nielsen, der guider os på en syv kilometer lang travetur, der byder på en række højdepunkter i de to bynære ådale.

- Det er ikke noget problem for naturen, at byen er så tæt på. Dyrene vænner sig til mennesker, som er forudsigelige, og som til gengæld har rådyr og ræv i haven. De har både grævling og mange fugle på foderbrættet, for dyr kender ikke til matrikel-

grænser. Det eneste problem er løsgående hunde, for så kommer hundens instinkt i spil, og det gør dyrene bange, fortæller Lars Bo Nielsen.

DET VAR LANGT UDE PÅ LANDET

Udgangspunktet for vandringer i ådalen er ved Hundeskoven ved Sønderdalen. Her må hundene godt gå løse, men det er ikke tilladt i resten af skoven.

Naturvejlederen har taget tre luftfotos af Mølholm Ådal med. Det første sort-hvide foto viser ådalen i 1954, da dalen lå "langt ude på landet" med opdyrkede marker med lidt læhegn og diger.

På det andet foto fra 1975 er de første parcelhuskvarterer tæt på ådalen ved at blive opført, mens det aktuelle luftfoto i farver dokumenterer, hvordan Mølholm Ådal i dag

er omkranset af bebyggelse stort set hele vejen rundt.

- Mølholm Ådal er klemt ind af bebyggelse, og hvor vi står her i dag, kan vi tydeligt høre motorvejen. Her suser samfundet forbi med 200 kilometer i timen, men går vi bare lidt ind i ådalen, så forsvinder den intense lyd, og så er du i en helt anden verden, fortæller Lars Bo Nielsen.

TJØRNEN KAN OGSÅ BRUGES

Vi bevæger os ind i ådalen, der byder på forskellige naturtyper med både overdrev, skræntskov, og lysåbne arealer, der bliver afgræsset af heste. De spiser ikke pil og tjørn, som kommunens folk selv må holde nede i hundeskoven.

- En del tjørn vil vi gerne have her, for det giver føde og skjul for mange småfugle, og

står mange tjørn sammen, skaber det lommer af læ i de åbne områder, fortæller Lars Bo Nielsen, mens vi også passerer nogle af de gamle markdiger, hvor hassel vokser højt.

Vi fortsætter gennem ådalen, hvor vi passerer både søer og Mølholm Å, som dog ikke får naturvejlederen til at gøre holdt. Han ved, at Højen Å venter på modsatte side af Grønlandsvej, og den har en helt anden kvalitet.

Så vi fortsætter gennem villakvartererne på den anden side af Grønnedalen og går gennem et stykke af Sønderskoven for at gøre holdt ved, hvad der ligner et sandt meteorlandskab.

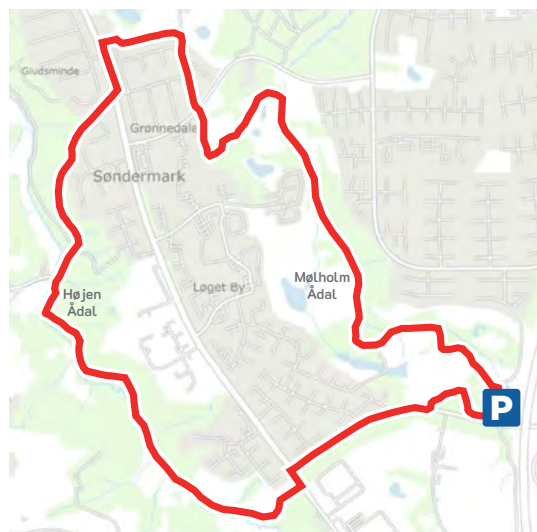
INGEN HILSEN FRA DET YDRE RUM

Men i de to kratere, Lille og Store Helvedeshul, er det ikke hilsener fra det ydre rum, men istiden, der har skabt det dramatiske landskab. Begge dødishuller er indhegnet, og også her har Vejle Kommune sat heste til at holde de store overdrevsarealer lysåbne.

- Det har givet en stor variation af blomster på overdrevene, siden vi har skiftet fårene ud med heste, og for første gang i 30 år er der fundet skovgøgelilje her, fortæller Lars Bo Nielsen, mens han ser en musvåge svæve over skoven.

STÅR I ET HELVEDES DYBT HUL

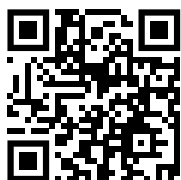
I bunden af Store Helvedeshul skyder en række unge birketræer op og skjuler, at de står i en skovmose.

MØLHOLM ÅDAL

Den syv kilometer lange rute gennem skov og ådale er kun let kuperet.

Parkering: Parkeringspladsen ved Hundeskoven, Sønderdalen 41, 7100 Vejle.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

Fiskehejren sidder i et af træerne og vidner om, at der er liv i mosen, som alle kan gå ned til. For en klaplåge i indhegningen sørger for, at der er offentlig adgang til de to huller.

- Det er bare en helt særlig oase her, og når du står i bunden af Store Helvedeshul, der er et af Danmarks største og stejleste dødishuller, giver navnet mening. Der er helvedes stejlt op, siger han med et grin og åbner klaplågen for at gå mod Grønlandsvej og ned i Højen Ådal.

VI GÅR I BESKYTTET OG FREDET NATUR

Hvis Helvedeshullerne er oaser, er vi nu trådt ned i noget af den ypperste natur, der findes i Vejle Kommune.

Højen Ådal er EU-beskyttet Natura 2000-område og fredet med mange sjældne arter, og også her er byen og villakvarterer tæt på. Men det bemærker man ikke, når man går i skoven langs Højen Å.

- Lyt lige til det rislende vandløb. Det er da ren afstresning, konstaterer naturguiden, mens vi forlader en grusvej og går ned til åen.

Her er vandkvaliteten i top, og det rene vand er levested for både slørvinger, vårfluer og døgnfluer - blandt andet den meget sjældne døgnflue strømfødt døgnflue. De giver føde til ørrederne, der har gode gydemuligheder her, og til flere sjældne fugle.

Du kan blandt andet møde vandstæren og bjergvipstjerten, eller måske kommer isfuglen hurtigt flyvende forbi.

DET HANDLER OM BIODIVERSITET

Vejle Kommune har udpeget skoven ved Højen Å som "biodiversitets-skov". Det er derfor, vi passerer en skrånning, som er ryddet for høje grandis, det nordamerikanske nåletræ, som sammen med sitkagran ikke hører naturligt hjemme her.

De ryddede arealer vil hurtigt springe i skov igen med blandt andet selvsået birk, hasselbuske, ahorn og bøg, mens kommunen også vil plante andre træer og buske for at fremme biodiversiteten.

- De træer, der vælter ned, lader vi ligge, for det giver levesteder til dyr, og det gælder også træer, der vælter ned i vandløbet. Åen finder en ny vej rundt, og så får den et mere naturligt og slynget forløb, mens træet giver skjul og levesteder for fiskene og deres yngel, fortæller Lars Bo Nielsen.

EN DEL AF EN LÆNGERE RUTE

Turen fortsætter ud ad ådalen gennem gammel skov med ask- og ellesump, mens vi også passerer små engstykker med stejle åbne partier.

- Nu går vi syv kilometer, men skiltene her viser vej rundt på en 19 kilometer lang rute, hvor du går i både Højen, Mølholm og Vejle Ådale og ud omkring Kongens Kær, fortæller Lars Bo Nielsen.

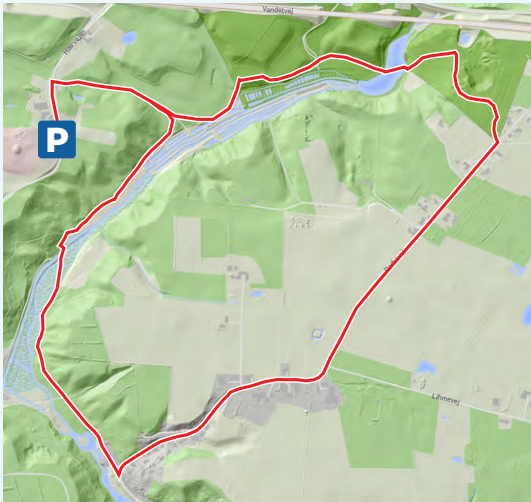
VI VANDREDE I MØLHOLM ÅDAL I AUGUST 2024.

HJORTEDALEN

Fotos: Mads Fjeldsø

HJORTEDALEN

Den cirka seks kilometer lange vandring gennem skove, enge, overdrev og landsby kræver godt fodtøj. Hunde, klapvogne og lignende bør ikke tages med.

Parkering: På pladsen ved Firehøje ved Hærvejen 61, 7183 Randbøl.

SCAN MIG
OG FIND
VEJ TIL
PARKERING

HJORTEDALEN BYDER PÅ KOLOSSALE OPLEVELSER OG DYB RO

Hjortedalen lever helt op til den gamle sang om "skovens dybe, stille ro", men turen byder også på blodige folkesagn og et industrieventyr fra 1732.

Af CHRISTINA MØGELVANG MOSEGAARD
vejle@vafo.dk

- Vi kommer til at se mange store træer, og vi kommer dybt ind i skoven, op og ned gennem bakke og dal, langs vandløb, og over enge og overdrev. Hjortedalen eller Rodalen, som området også kaldes, er fyldt med spændende naturoplevelser, men faktisk rummer vores vandretur også på fantastiske historier om mennesker og en helt særlig industri.

Naturvejleder Lars Bo Nielsen og journalisten sætter gang i fødderne og vandrer ud på et knap seks kilometer langt naturoventyr med start fra en parkeringsplads ved Firehøje lige uden for Randbøl.

Som vi vandrer længere ind i skoven, bliver den mere og mere tæt. Vi passerer et dambrug, hvor får græsser stille rundt, og hvor lyden af vand, der passerer gennem møller og plasker ned i dammene med fisk, dominerer.

- Tidligere var der mange dambrug her i Vejle Ådal, men mange er lukket ned med tiden. Dét, som vi passerer nu, er dog stadig i fuld drift, forklarer naturvejlederen.

Snart når vi til en pæl, der fortæller os, at vi bevæger os ind i statskov.

- Det her skovareal er meget ekstensivt drevet. Godt nok er det ikke urørt skov, men det er meget tæt på at være det. Mange af træerne er virkelig gamle, fortæller Lars Bo Nielsen.

KOLOSSERNE

Her er både eg, bøg, skovfyr, ædelgran, rød-el, og mange flere arter. Her er væltede træer, krogede grene, høje træer, der strækker sig langt op mod himlen, og her er krat, busk og rig underskov med bregner, svampe, urter og buske.

- Karakteristisk for det her område er de mange egetræer, men der er også en hel del træer, som er meget store, forklarer Lars Bo Nielsen.

Den ene er en ædelgran, den anden en ahorn og den tredje er en douglasgran. Og ja, de er virkelig kæmpestore.

Det varer ikke længe, inden vi passerer nogle douglasgraner, som i den grad imponerer naturvejlederen.

- Prøv lige at se de kolosser. Det er da fascinerende, at de kan blive så store og høje, lyder det fra ham.

JORDEN FORVANDLES

Lars Bo Nielsen fortæller videre - om fyresvampe, som man i gamle dage brugte til at tænde bål med, om lydene i skoven, om fugle som sortspætte, grønspejtte og spætmejsler, der trives godt lige her.

Nu bliver skoven til et sumpområde med gangbroer mellem elletræer og siv, indtil vi lander i en oase indkranset af krogede egetræer og krat.

- Det her er et skønt og ret kuperet overdrev, som også hører til statsskoven. Og noget af det, som er helt specielt i år, er, at her vokser usædvanligt mange prikbladet perikon. Så hvis man vil lave perikon snaps, er det her stedet, forklarer Lars Bo Nielsen.

Fra overdrevet går vi gennem en træport, og vupti åbner nye indtryk sig.

ET INDUSTRIEVENTYR

Her går vi gennem et areal med nyere skov fra midt-90'erne. Alt ser "ungt" ud. Her er træstammer, der endnu har brug for megen næring og mange år på bagen, inden de kan nærme sig de træer, vi mødte tidligere på ruten.

- Al skov i Danmark begyndte jo nærmest med skovrejsninger. I starten af 1800-tallet var det meste af Jylland dækket af hede. Dengang var her kun omkring tre procent skov, og det begyndte man så at gøre noget ved. I dag er Danmarks arealer dækket af næsten 15 procent skov, forklarer Lars Bo Nielsen.

Vi er hurtigt gennem den unge skov og lander ude på asfalten. Herfra går vi ad Rodalsvejen en kilometer, inden vi passerer byskiltet til Randbøldal, og så går det i den grad stejlt ned ad bakke, mens vores guide levende beretter, hvordan landsbyen opstod rundt om papirfabrikken, der blev etableret i 1732.

Randbøldal blev Jyllands første industriby og hentede blandt andet kyndig arbejdskraft fra Holland.

BARE... RO

Ved museet i Randbøldal drejer vi 180 grader omkring os selv og begiver os tilbage langs en af landsbyens søer. Snart bliver søerne til brusende vand og derefter stille åløb. Vi følger den tilbage ind i skoven.

- Her kan man være heldig at se både vandstær og isfugl, men man skal være tålmodig og stille, lyder det fra naturvejlederen.

Med åen som følgesvend på den ene side vandrer vi videre ind i dalen. Rodalen.

Det er ikke svært at forstå, hvorfor stedet har fået sit navn. Man fyldes med en stærk fornemmelse af ro. Her er ingen lyde fra verden derude.

Arealet omkring os er åbent. Og i de mere sumpede områder popper grønne toppe op med "langt hår".

- Det kaldes troldehår, men navnet på planterne er top star, forklarer Lars Bo Nielsen.

Der er ikke langt tilbage af vores vandretur, og foran os venter igen skovens dyb, men denne gang omgivet af endnu mere stejle skrænter, end vi før har passeret. Solen står nu højere på himlen, og den stråler lyser gennem træerne.

Snart høres får, der bræger. Det er de samme får, som vi mødte først på ruten. Vi er tilbage ved dambruget - nu blot på modsatte side.

KONGEN OG HANS FOLK

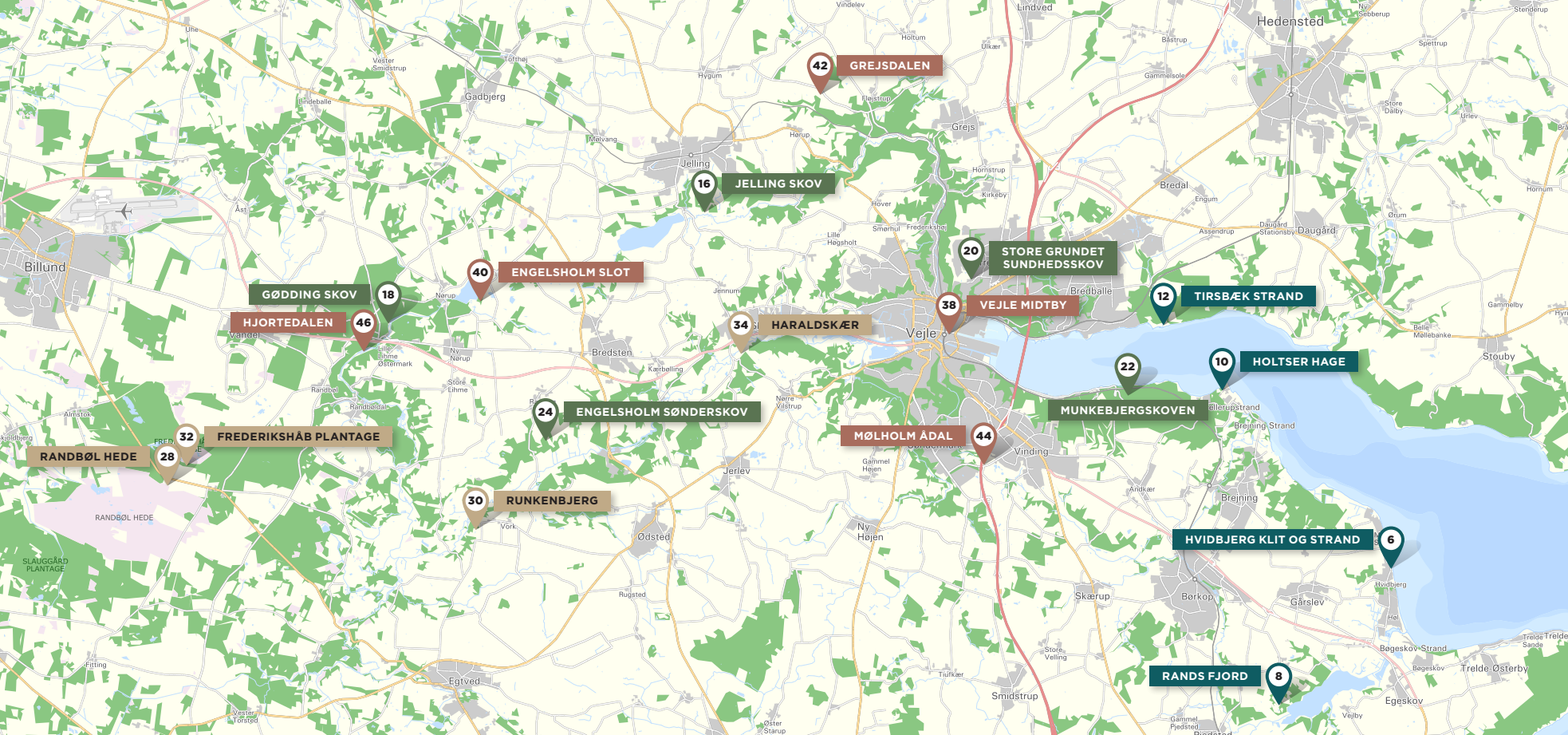
Tilbage på parkeringspladsen er der dog lige nogle skridt at tage, for her ligger fire særlige høje. De skal naturligvis besøges.

Sagnet fortæller, at to lokale høvdinge, kong Ran fra Randbøl og kong Amled fra Amlund, mødtes i et blodigt slag. Amleds folk huggede grene af træerne og brugte grenene som camouflage, så de lignede en levende skov. Sådan kunne de liste sig ind på kong Rans hær og anrette et veritabelt blodbad. Efter sigende ligger kong Ran begravet i Kong Rans Høj på kirkegården ved Randbøl Kirke, mens hans mænd er begravet i de fire høje.

- Og så kan jeg da lige tilføje, at Randbøl ifølge sagnet er navngivet efter kong Ran, siger Lars Bo Nielsen.

VI OPLEVEDE HJORTEDALEN I SEPTEMBER 2023.

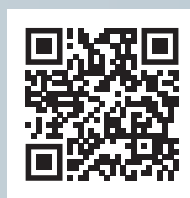

NATUREN ER ALTID ÅBEN – VI SES DERUDE!

FIND YDERLIGERE INSPIRATION PÅ:

udeliv.vejle.dk

vejleadalogfjord.dk

